

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Педагогічний факультет

Кафедра початкової освіти та освітніх інновацій

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

«РОЗВИТОК ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ»

Виконала: студентка 2 курсу
спеціальності 013 «Початкова
освіта» (ОР – магістр)

Терлецька Наталія

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Близнюк Тетяна Олександрівна

Рецензент: кандидат

філологічних наук, доцент кафедри

загального та германського

мовознавства, завідувач кафедри

Воробець Олексій Дмитрович

Івано-Франківськ, 2025

АНОТАЦІЯ

Терлецька Н. Розвиток лексичної компетентності молодших школярів засобами цифрових інструментів.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «Магістр» зі спеціальності 013 «Початкова освіта». Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, 2025.

В умовах реалізації Концепції Нової української школи особлива увага приділяється розвитку лексичної компетентності як важливої складової мовної підготовки молодших школярів. Вона передбачає сформованість умінь розуміти значення слів, добирати адекватні лексичні одиниці відповідно до мовленнєвої ситуації, доречно й граматично правильно їх уживати.

Мета роботи – теоретично узагальнити та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов розвитку лексичної компетентності молодших школярів засобами цифрових інструментів.

У першому розділі кваліфікаційної роботи подано визначення ключових понять, розкрито суть поняття «лексична компетентність»; окреслено методичні засади її розвитку в здобувачів початкової освіти; класифіковано й охарактеризовано цифрові інструменти, які використовують для створення завдань, вправ та ігор з метою збагачення, уточнення та активізації лексичного запасу учнів.

У другому розділі досліджено стан проблеми розвитку лексичної компетентності третьокласників у практиці сучасної початкової школи; розроблено й апробовано експериментальну методику розвитку цієї компетентності у здобувачів початкової освіти на уроках української мови, літературного читання, іноземної мови, а також на інтегрованих уроках мовно-літературної освітньої галузі; розкрито зміст констатувального, формувального та контрольного етапів експериментального дослідження.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (80 найменувань), додатків. Містить рисунки, таблиці та діаграми.

Ключові слова: лексична компетентність, молодші школярі, здобувачі початкової освіти, мовно-літературна освітня галузь, уроки української мови, уроки іноземної мови, уроки літературного читання, цифрові інструменти.

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Проблема розвитку лексичної компетентності молодших школярів у контексті науково-педагогічних студій	
1.1. Лексична компетентність як складова мовної компетентності здобувачів початкової освіти.....	9
1.2. Методика розвитку лексичної компетентності молодших школярів.....	16
1.3. Цифрові інструменти як засоби розвитку лексичної компетентності учнів.....	25
Висновки до 1 розділу.....	33
Розділ 2. Експериментальна методика розвитку лексичної компетентності молодших школярів засобами цифрових інструментів	
2.1. Стан проблеми дослідження у сучасній початковій школі.....	35
2.2. Експериментальне дослідження ефективності використання цифрових інструментів у процесі розвитку лексичної компетентності молодших школярів.....	49
2.3. Аналіз результатів експерименту.....	58
Висновки до 2 розділу.....	67
Висновки	69
Список використаних джерел	75
Додатки	84

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується активним упровадженням цифрових технологій та переосмисленням підходів до формування ключових компетентностей учнів, зокрема мовно-комунікативної. В умовах реалізації Концепції Нової української школи особлива увага приділяється розвитку лексичної компетентності як важливої складової мовної підготовки молодших школярів. Вона передбачає сформованість умінь розуміти значення слів, добирати адекватні лексичні одиниці відповідно до мовленнєвої ситуації, доречно й граматично правильно їх уживати.

Лексична компетентність є не лише показником рівня мовленнєвого розвитку дитини, а й важливим чинником формування її мислення, пізнавальної активності, здатності до виразного самовираження. Саме у початковій школі закладається мовна база, яка забезпечує подальше успішне навчання та соціалізацію учнів. Тому зростає потреба у пошуку новітніх педагогічних засобів, що сприятимуть ефективному розвитку лексичної компетентності в молодшому шкільному віці.

Цифрові інструменти – мобільні додатки, освітні онлайн-платформи, інтерактивні ігри, віртуальні словники – стають важливим ресурсом для оновлення методичного інструментарію вчителя. Вони дають змогу урізноманітнити подачу лексичного матеріалу, підвищити пізнавальний інтерес школярів, створити умови для індивідуального підходу до навчання. Цифрові ресурси також забезпечують інтерактивність, зворотний зв'язок і візуалізацію навчального процесу, що особливо важливо для дітей молодшого шкільного віку.

З огляду на це, вивчення педагогічного потенціалу цифрових технологій у розвитку лексичної компетентності молодших школярів є важливим напрямом наукового пошуку й практичного впровадження, що зумовлює актуальність теми даної магістерської роботи.

Теоретико-методологічна основа дослідження – наукові положення з лінгводидактики, психолінгвістики, педагогіки, психології, а також концептуальні засади Нової української школи, що визначають мовно-освітню парадигму в сучасному початковому навчанні.

Проблема розвитку лексичної компетентності молодших школярів є однією з центральних у лінгводидактиці, оскільки лексика становить ядро мовної системи та слугує основою для формування всіх видів мовленнєвої діяльності. Розвиток і збагачення словникового запасу, засвоєння лексичних значень слів, умінь доречного, точного і виразного використання лексичних одиниць у мовленні сприяють не лише мовному, а й загальному розумовому розвитку дитини, формують її комунікативну компетентність і культурну ідентичність.

Теоретичну базу дослідження становлять праці вітчизняних науковців, які розкривають сутність і структуру мовної та лексичної компетентності особистості. Теоретичні міркування щодо проблеми мовленнєвого розвитку дітей та формування їхньої мовної, комунікативної компетентностей представлені у працях В. Бадер, А. Богуш, Л. Варзацької, М. Вашуленка, Н. Гавриш, Н. Голуб, Т. Коршун, К. Крутій, О. Савченко, Н. Сіранчук, Л. Сугейко, В. Тихоші. Значний внесок у розвиток наукових засад лексичної компетентності школярів здійснив М. Вашуленко, який визначає її як ключовий компонент мовної освіти, наголошуючи на необхідності системної роботи над збагаченням активного та пасивного словника учнів, урахування мовленнєвих ситуацій та контексту застосування лексем.

Сучасні дослідники підкреслюють важливість поєднання традиційних та інноваційних підходів до розвитку лексичної компетентності, наголошуючи на необхідності інтеграції лексичної роботи у всі види мовленнєвої діяльності – слухання, читання, говоріння та письма. Крім того, науковці звертають увагу на значення комунікативно-діяльнісного та когнітивного підходів до навчання мови, які забезпечують активне включення учня в мовленнєве середовище, стимулюють пізнавальну

активність і створюють умови для осмисленого використання лексичних одиниць.

Методологічною основою дослідження стали положення про діяльнісний, особистісно орієнтований та компетентнісний підходи до навчання, які реалізуються у змісті початкової освіти відповідно до Концепції НУШ. Діяльнісний підхід забезпечує включення учня в активну навчальну та мовленнєву взаємодію, особистісно орієнтований – врахування індивідуальних особливостей, рівня мовної підготовки та інтересів дитини, а компетентнісний – спрямованість на формування цілісної здатності застосовувати знання, уміння та навички в реальних комунікативних ситуаціях.

Окрему увагу у дослідженні приділено цифровій педагогіці, яка досліджується у працях таких учених, як В. Биков, Т. Близнюк, О. Будник, В. Вітюк, Т. Качак, О. Кучерук, О. Муковіз та ін. Вони розглядають цифрові інструменти як ефективні засоби модернізації освітнього процесу, що дозволяють не лише підвищити мотивацію до навчання, а й забезпечити диференційований і персоналізований підхід у розвитку мовленнєвих умінь. Концепція цифрової дидактики передбачає інтеграцію ІКТ у навчально-виховний процес як невід’ємну складову сучасної початкової освіти.

Наукове дослідження спирається на міждисциплінарний підхід, що поєднує досягнення лінгводидактики, методики навчання української мови, психолінгвістики та цифрової педагогіки, забезпечуючи цілісне бачення проблеми розвитку лексичної компетентності молодших школярів засобами цифрових технологій.

Мета дослідження – теоретично узагальнити та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов розвитку лексичної компетентності молодших школярів засобами цифрових інструментів.

Завдання дослідження:

- 1) розкрити сутність лексичної компетентності як складової мовної компетентності молодших школярів на основі аналізу науково-педагогічної літератури;
- 2) охарактеризувати особливості методики розвитку лексичної компетентності учнів початкової школи;
- 3) визначити педагогічний потенціал цифрових інструментів як засобів розвитку лексичної компетентності здобувачів початкової освіти;
- 4) дослідити стан сформованості лексичної компетентності молодших школярів та використання цифрових інструментів у практиці сучасної початкової школи;
- 5) розробити, впровадити та проаналізувати результати експериментальної методики розвитку лексичної компетентності учнів початкової школи засобами цифрових інструментів.

Предмет дослідження – методика формування лексичної компетентності молодших школярів засобами цифрових інструментів.

Об'єкт дослідження – розвиток лексичної компетентності молодших школярів у процесі використання цифрових інструментів.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано комплекс методів, що забезпечили досягнення поставленої мети та розв'язання завдань. Теоретичний аналіз науково-педагогічної, психолінгвістичної та методичної літератури дав змогу уточнити понятійний апарат дослідження, розкрити сутність лексичної компетентності та окреслити шляхи її формування в умовах початкової освіти. Методи спостереження, анкетування, бесіди з учителями та учнями дозволили вивчити стан реалізації проблеми у практиці сучасної школи. Для перевірки ефективності розробленої методики було застосовано педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи) та методи кількісного й якісного аналізу результатів. Статистичне

опрацювання отриманих даних здійснювалося з метою обґрунтування достовірності результатів експериментального дослідження.

Експериментальною базою наукового дослідження

Апробація дослідження. Результати теоретичного аналізу, систематизації, узагальнення джерел з проблеми розвитку лексичної компетентності здобувачів початкової освіти та практичної апробації запропонованої методики її вирішення в умовах цифрового освітнього середовища представлено у виступах на звітних конференціях студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Деякі результати магістерської роботи висвітлено у статті «Проблема розвитку лексичної компетентності молодших школярів у науково-педагогічних студіях» [61].

Наукова новизна роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності використання цифрових інструментів (мобільних застосунків, інтерактивних онлайн-платформ, ігрових ресурсів тощо) у процесі розвитку лексичної компетентності молодших школярів; уточнено сутність поняття «лексична компетентність» у контексті початкової мовно-літературної освіти; розроблено експериментальну методику формування лексичної компетентності з використанням ІКТ.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані в освітній практиці початкової школи, слугувати основою для розробки навчально-методичних посібників, дидактичних матеріалів, а також програм підвищення кваліфікації

Структура дипломної роботи. Наукове дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (80 найменувань) і додатків.

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ СТУДІЙ

1.1. Лексична компетентність як складова мовної компетентності здобувачів початкової освіти.

Однією з провідних проблем сучасної лінгводидактики й методики навчання української мови в початковій школі є розвиток лексичної компетентності молодших школярів. Важливими аспектами цього процесу виступають накопичення й активізація словникового запасу, осмислення значень слів, а також формування навичок доречного їх використання в усному й писемному мовленні. Саме ці елементи є базовими для ефективної мовленнєвої діяльності учнів, сприяють становленню їхньої комунікативної компетентності на подальших етапах навчання.

Вітчизняні науковці, зокрема В. Бадер, А. Богуш, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Н. Голуб, Т. Коршун, К. Крутий, О. Савченко, Н. Сіранчук, Л. Сугейко, В. Тихоша, активно досліджували питання розвитку лексичної компетентності. Так, М. Вашуленко акцентує увагу на необхідності послідовної роботи над збагаченням лексичного запасу молодших школярів, підкреслюючи її важливість для формування повноцінної мовної освіти [13].

Сучасні підходи орієнтують на те, що лексична робота має бути не лише систематизованою, а й тісно інтегрованою з іншими видами мовленнєвої діяльності – слуханням, читанням, говорінням і письмом.

Узагальнюючи наукові погляди, Н. Сіранчук подає визначення лексичної компетентності як здатності особистості «швидко і якісно, на рівні програми» оперувати не окремими словами, а семантичними полями, з яких вона вибирає найбільш точні мовні одиниці (слова, словосполучення)

для вираження власних думок в мовленні, спілкуванні, дотримуючись граматичних норм (макроструктури мови) [56, с. 13].

Лексична компетентність входить до структури мовної та комунікативної компетентностей. На це вказують Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти [26, с. 108–109].

У методичному аспекті мовна компетентність включає здатність оперувати значним обсягом лексики, знати правила словотворення й поєднання слів, будувати речення різного типу, що дає змогу учням створювати навіть найпростіші, але логічно й граматично правильні висловлювання й тексти [4].

Як зазначено в «Академічному тлумачному словнику української мови», лексика – це система слів, сталих виразів і словосполучень, які функціонують у певній мові, діалекті або мовній сфері. Вона є головним інструментом для передачі думок, почуттів, знань і досвіду як у письмовому, так і в усному мовленні [1]. Словниковий запас мови становить структуровану сукупність лексем, які можуть об'єднуватися за смисловими, тематичними, емоційно-експресивними ознаками, утворюючи такі лексико-семантичні поля, як синоніми, антоніми, тематичні або фразеологічні групи [48].

У сучасній лінгводидактиці поняття «лексика» та «лексична компетентність» трактується з різних позицій, що лише підкреслює багатовимірність і складність цього явища.

Різні автори акцентують увагу на різних аспектах – від обсягу словникового запасу до здатності ефективно використовувати мовний матеріал відповідно до комунікативного завдання. Аналізуючи різні праці, систематизували й узагальнили цей аспект у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1. Визначення поняття «лексична компетентність» різними науковцями

Автор	Визначення лексичної компетентності
С. Ніколаєва [38]	Здатність особи адекватно висловлювати думки та розуміти мовлення інших, що ґрунтується на взаємодії знань, навичок і усвідомлення лексичних елементів; формування здійснюється через активне використання лексики.
Н. Сіранчук [52]	Уміння швидко і якісно оперувати не окремими словами, а цілими семантичними полями, добираючи найбільш точні мовні одиниці для вираження думок з дотриманням граматичних норм.
Л. Бахман (L. Bachman) [75]	Компетентність включає знання словникового запасу, словотворення та семантики лексем, необхідних для ефективного мовлення у різних комунікативних ситуаціях.
О. Косович, М. Сокол [77]	Уміння визначати значення слова в контексті, порівнювати в різних мовах, усвідомлювати структуру слова; ґрунтується на знаннях, навичках, мовному досвіді.
М. Левіс (M. Lewis) [78]	Здатність володіти лексичними структурами, що дозволяє формувати

	й інтерпретувати значення у процесі мовлення.
Л. Білозерська [6]	Наявність словникового запасу та вміння адекватно використовувати лексику, образні вирази, прислів'я, приказки, фразеологізми.
С. Амеліна [2]	Лексична компетенція передбачає знання значень слів і доречності їх уживання, а також володіння звуковою формою слова для його коректного розуміння та відтворення.
С. Баранова []	Компетенція базується на лексичних знаннях і досвіді, передбачає вміння оперативно використовувати лексику, фразеологізми, прислів'я відповідно до комунікативного завдання; охоплює також граматичні й лексичні елементи.
Загальноєвропейські рекомендації (CEFR) [26]	Визнають лексичну компетентність частиною мовної та комунікативної компетентностей; підкреслюється необхідність володіння значним обсягом лексики, знання словотвору та правил поєднання слів.
Ф. Бацевич [4]	Лексична компетенція – складник мовної, що дає змогу створювати граматично й логічно правильні висловлення, ґрунтуючись на знанні

	лексичних одиниць і правил їх поєднання.
--	--

Отже, лексична компетентність – це важливий компонент мовленнєвої компетентності, який охоплює не лише знання значень слів, синонімів, антонімів, фразеологізмів і сталих виразів, а й уміння доречно використовувати лексику в усному й писемному мовленні залежно від ситуації спілкування. Вона передбачає вміння добирати слова згідно з контекстом, стилістичними особливостями, інтонаційною тональністю, метою висловлювання.

У контексті проблеми звернемо увагу на дефініцію понять «активний словниковий запас» і «пасивний словниковий запас». Перший охоплює ті мовні одиниці, які учень постійно використовує у власному мовленні та письмі, вільно оперуючи ними в різноманітних ситуаціях спілкування. Ці слова добре засвоєні, швидко відтворюються з пам'яті та активно функціонують у повсякденній мовній практиці. Натомість пасивний словниковий запас складається з лексем, що розпізнаються й розуміються дитиною, але не використовуються нею регулярно. Такі слова можуть траплятися в прочитаних чи почутих текстах і належать до сфери менш уживаної, спеціалізованої або стилістично маркованої лексики. Водночас ці два типи словникового запасу не існують ізольовано: між ними можливий динамічний перехід, коли слова з пасивного запасу поступово переходять в активний через часте вживання в мовній практиці, особливо у процесі читання, навчання або тематичного спілкування.

І. Гудзик, аналізуючи структуру комунікативної компетентності, визначає її як уміння ефективно використовувати мову (усі її форми мовленнєвої діяльності) для пізнання світу та спілкування. Учена виокремлює такі компоненти цієї компетентності: мовну, мовленнєву й соціокультурну [21]. Такий підхід є інноваційним і дозволяє чітко

позиціонувати лексичну компетентність як базову передумову успішної реалізації мовленнєвої й комунікативної діяльності.

Лінгводидакти і мовознавці однакові в тому, що комунікативна компетентність охоплює вміння ефективно використовувати мову в усіх її функціональних формах – для пізнання, спілкування й впливу. Водночас розвиток лексичної компетентності є важливою умовою досягнення комунікативної мети, оскільки допомагає учневі не лише розуміти зміст почутого й прочитаного, а й глибше осмислювати висловлювання, створювати власні мовні продукти – тексти й репліки, що виражають його думки, емоції, знання теми. Рівень розвитку лексичної та комунікативної компетентностей яскраво виявляється у здатності дитини вступати у змістовну комунікативну взаємодію з іншими, грамотно й доречно формулювати власні висловлювання.

Мовна компетентність як складова комунікативної містить систему знань і вмінь, необхідних для правильного використання мовних засобів у процесі спілкування. Вона складається з кількох компонентів:

- фонетико-фонологічного, що охоплює вимову звуків, інтонацію, розвиток фонематичного слуху;
- лексичного, який включає активний і пасивний словниковий запас, розуміння лексичних значень, знання синонімів, антонімів, паронімів, а також уміння доречно вживати слова у висловлюваннях;
- граматичного (морфолого-синтаксичного), що забезпечує побудову правильних речень відповідно до мовних норм;
- орфографічного й пунктуаційного, пов'язаного з дотриманням правил написання слів та розділових знаків;
- прагматичного, що проявляється у здатності добирати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування, мети, комунікативного завдання, адресата, дотримуючись мовленнєвого етикету;
- стилістичного, пов'язаного зі здатністю визначати й використовувати різні стилі мовлення (розмовний, художній, офіційно-діловий тощо).

Усі ці компоненти функціонують у взаємозв'язку, формуючи цілісну мовну особистість молодшого школяра, що можна наочно представити у вигляді схеми (Рис. 1.1).

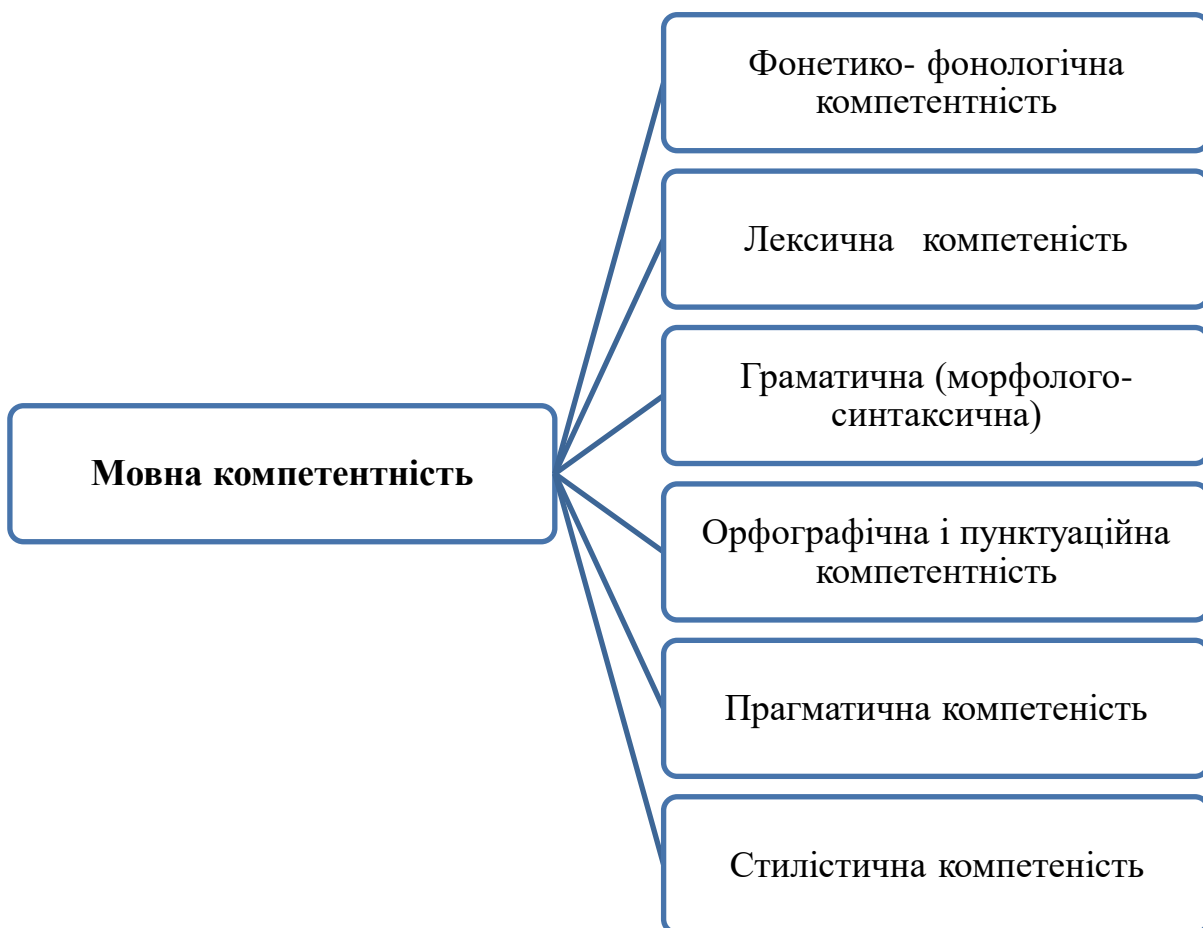

Рисунок 1.1. Структура мовної компетентності особистості

Додаткові смислові акценти має лексична компетентність як складова іншомовної комунікативної компетентності молодшого школяра. Так, Н. Сяська трактує її як здатність швидко активізувати у пам'яті еталон слова та включити його в мовленнєву діяльність залежно від комунікативного завдання [60], тоді як А. Красуля, А. Кримова та А. Шумило вказують на те, що ця компетентність іноді є важливішою, ніж інші складові мовної компетентності, наприклад фонетична чи граматична [31].

Дослідники наголошують, що саме словниковий запас забезпечує змістовність та адекватність висловлювання, а також дозволяє гнучко реагувати на комунікативні ситуації, що особливо важливо в умовах автентичного іншомовного спілкування.

Лексична компетентність не лише є основою для формування повноцінного висловлювання, але й забезпечує учневі доступ до іншомовної картини світу, розширюючи межі пізнання та формуючи міжкультурну чутливість. З огляду на це, її розвиток у молодшому шкільному віці повинен бути цілеспрямованим, системним і пов'язаним з комунікативно значущими ситуаціями. Важливо також враховувати вікові особливості учнів, їхню емоційність, образне мислення та потребу в грі, що зумовлює ефективність використання ігрових, проєктних і ситуативних методів у процесі формування лексичної компетентності.

Отже, лексична компетентність є однією з ключових складових мовної компетентності здобувачів початкової освіти та визначає якість їхньої мовленнєвої діяльності. Вона охоплює не лише обсяг і якість засвоєного словника, а й уміння доречно використовувати лексичні одиниці в усному й писемному мовленні відповідно до комунікативного завдання. Проаналізовані наукові підходи дозволяють стверджувати, що лексична компетентність є динамічним утворенням, яке формується у взаємозв'язку із загальним розумовим розвитком дитини, її досвідом спілкування та мовленнєвою практикою. Особливої актуальності вона набуває в умовах вивчення рідної та іноземної мов, адже є базисом для комунікації, а в контексті іншомовної освіти – ще й основою для реалізації інших аспектів мовної компетентності (фонетичної, граматичної, прагматичної).

1.2. Методика розвитку лексичної компетентності молодших школярів

Ефективне формування лексичної компетентності молодших школярів потребує чітко продуманої методичної системи, яка враховує вікові особливості дітей, рівень їхнього мовленнєвого розвитку та закономірності засвоєння лексики. У процесі вивчення рідної (української) мови в початковій школі лексична компетентність розвивається шляхом систематичного збагачення активного й пасивного словника учнів, засвоєння лексичних значень слів, синонімів, антонімів, паронімів, фразеологізмів. Особливе значення мають робота з текстами, словникові вправи, мовні ігри, тлумачення значень слів у контексті, що сприяє розвитку мовної інтуїції та гнучкості мислення. Застосування таких методичних прийомів дає змогу поступово навчати дітей точно й доречно добирати слова відповідно до ситуації спілкування, формуючи засади комунікативної компетентності. Важливо виокремити основні методи, прийоми та форми роботи, спрямовані на розвиток лексичної компетентності учнів початкової школи.

На думку Н. Сіранчук, формування лексичної компетентності відбувається завдяки залученню учнів до різноманітної діяльності, яка базується на розвитку їхніх особистісних якостей. Серед основних видів такої діяльності вона виокремлює: мотиваційну (спрямовану на створення позитивного ставлення до роботи з лексикою), пізнавальну (засвоєння знань про слова та їх значення), практичну (формування вмінь користуватися лексичними одиницями), поведінкову (застосування лексики у реальних ситуаціях спілкування) та рефлексивну (аналіз і оцінка власного мовлення). Такий підхід забезпечує цілеспрямоване й усвідомлене використання лексики як в усному, так і в писемному мовленні [56, с. 15].

Розвиток лексичної компетентності молодших школярів відбувається поступово, у тісному взаємозв'язку з усіма видами мовленнєвої діяльності – слуханням, говорінням, читанням і письмом. Важливим завданням учителя є створення умов для глибокого осмислення, закріплення й активного використання нової лексики учнями в різноманітних навчальних

ситуаціях. Методика формування лексичної компетентності охоплює низку ефективних прийомів, які забезпечують якісне засвоєння лексичних одиниць, розвиток мовного чуття та вдосконалення навичок спілкування.

Одним із провідних методичних підходів є *контекстуальне засвоєння лексики*, коли нові слова вводяться і опрацьовуються в межах зв'язного тексту чи мовленнєвої ситуації. Це сприяє глибшому розумінню значення слова, його стилістичних особливостей, емоційного забарвлення та функціональних можливостей.

Уроки української мови, зокрема уроки розвитку зв'язного мовлення, мають широкі можливості для такої роботи, адже аналіз змісту прочитаного, переказ, творче моделювання ситуацій дають змогу формувати в учнів уміння доречно використовувати лексику в мовленні. Здобувачі початкової освіти мають не лише запам'ятовувати значення нових слів, а й уміти вільно оперувати ними у власному мовленні, розрізняти їхні стилістичні особливості, синонімічні зв'язки, переносні значення. Для цього варто широко використовувати художні тексти, зокрема твори дитячої літератури, які збагачують мовлення дітей, слугують зразками для наслідування та розширюють словниковий запас.

Особливе місце у методиці посідають *словникові вправи*, які можуть мати різну спрямованість: семантизація лексичних одиниць, добір синонімів чи антонімів, заміна слів у реченнях, класифікація предметів за родовими ознаками, визначення зайвого слова в ряду, складання речень із заданими словами тощо. Такі завдання активізують пізнавальну діяльність учнів, формують навички аналізу, узагальнення, порівняння.

О. Хома переконана, що в основі ознайомлення школярів з лексичними одиницями «має бути семантика слова в єдності з його звуковою і графічною формами» [69, с. 44].

Ефективними прийомами семантизації, тобто тлумачення значення слів, є робота зі словниками, пояснення будови слова, добір антонімів та синонімами, контекстуальний аналіз слова. Поширеними є завдання на

добір слів із певним значенням чи тих, які належать до певної частини мови, наприклад, прикметників для опису людини, природи тощо.

Складання речень за опорними словами, написання текстів більш творча робота, але теж є ефективною у процесі розвитку лексичної компетентності учнів, адже забезпечує закріплення вивченого і перехід слів з пасивного словника в активний.

Варто наголосити на важливості *використання ігор* як ефективного інструмента лексичного навчання в початковій школі. Мовні ігри (лото, кросворди, ребуси, «хто більше», «що змінилося?», «вилучи зайве» тощо) сприяють закріпленню та активному засвоєнню лексичних одиниць у невимушеній атмосфері, підвищують мотивацію до навчання, створюють позитивне емоційне тло уроку.

Доцільно також впроваджувати *інтерактивні методи* – роботу в парах, групах, ігрове моделювання ситуацій, рольові діалоги. Такі форми дозволяють учням вільно оперувати лексичними одиницями у власному мовленні, враховуючи комунікативну мету й контекст.

Збагачення словника через *роботу з художніми текстами* має велике значення для формування образного мислення, мовної чутливості, емоційного сприйняття лексики. Учитель може звертати увагу учнів на влучні авторські вислови, порівняння, епітети, фразеологізми, пропонуючи їх обговорення, ілюстрування, перефразування, словесне малювання образів.

М. Вашуленко особливо наголошував на цьому напрямку роботи. Лексичний аналіз мови художніх текстів, на його думку, має бути спрямований на виявлення незнайомих слів та висловлювань, уточнення значення слів та відтінків значень лексичних одиниць, а також виявлення слів, які вжито у переносному значенні [14, с. 136 - 137]. У процесі роботи з текстом науковець вважав доцільною роботу з синонімами, антонімами і проведення аналізу порівнянь та інших засобів образної мови.

Не менш важливою є систематична *робота над фразеологічною лексикою*, яка збагачує мовлення школярів, робить його емоційнішим і виразнішим. Ознайомлення з найуживанішими фразеологізмами, добір синонімічних відповідників, вправи на розуміння їхнього значення в контексті сприяють кращому засвоєнню цих мовних одиниць.

Крім того, методика розвитку лексичної компетентності передбачає ***використання опорних схем, тематичних словників, карток з малюнками***, що дозволяє враховувати особливості сприймання молодших школярів (зоровий тип пам'яті, наочність, конкретність мислення). Пояснення слів, що відбувається із візуалізацією предмета чи то на малюнку, слайдах на екрані чи у процесі його демонстрації, є ефективнішим. У такому разі назва предмета асоціюється з певним предметом і слово запам'ятовується швидше.

Також важливою є організація навчальної діяльності в ігровій формі, яка сприяє природному засвоєнню нової лексики. Ігри, пісні, римівки, інсценізації допомагають створити емоційно позитивне середовище, підвищити мотивацію до вивчення мови та забезпечити багаторазове повторення лексичних одиниць у різних контекстах. Таким чином, поєднання візуальних засобів із діяльнісним підходом дозволяє формувати стійкі мовні асоціації та сприяє розвитку лексичної компетентності молодших школярів.

Таким чином, ефективна методика формування лексичної компетентності має бути різноманітною, інтегрувати різні види діяльності, базуватися на доступному й цікавому дітям мовному матеріалі, стимулювати їхню пізнавальну активність, самостійність і мовленнєву ініціативу. Такий підхід забезпечує не лише засвоєння лексичного матеріалу, а й розвиток комунікативної особистості, здатної до повноцінного мовного взаємодії (Рис. 1.2.).

Вивчення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що для результативного розвитку лексичної компетентності в учнів початкових

класів необхідно дотримуватись низки дидактичних умов. Зокрема, важливо добирати мовний матеріал, доступний для сприйняття дітей, функціонально значущий і пов'язаний з їхнім життєвим досвідом. Доцільно створювати комунікативні ситуації, максимально наближені до реальних, використовувати ігрові прийоми, наочність, сучасні педагогічні технології та впроваджувати текстоцентричний підхід.

Рисунок 1.2. Основні напрями методики розвитку лексичної компетентності учнів початкової школи

Розвиток лексичної компетентності учнів відбувається через різні види мовленнєвої діяльності учнів, які спираються на мотивацію, знання, вміння, навички та особистісні якості учня. Він передбачає позитивне ставлення до роботи з лексикою, засвоєння лексичних знань, практичне їх застосування, використання у щоденному мовленні, а також здатність до рефлексії – аналізу й варіативного використання мовних засобів відповідно до комунікативної ситуації. Ці аспекти можна згрупувати навколо таких взаємопов'язаних видів лексичної діяльності: мотиваційної, когнітивної, практичної, рефлексійно-поведінкової (Рис. 1.3.). Вони включають розвиток інтересу до роботи зі словом, засвоєння лексичних знань і значень, активне використання лексем у мовленні, самоконтроль і критичну оцінку власного висловлювання, а також здатність застосовувати набуті мовні навички у щоденному спілкуванні. Лексична компетентність охоплює не лише знання, вміння й навички, а й особистісні якості учня, які сприяють гнучкому й свідомому мовленнєвому розвитку.

Рисунок 1.3. Структурні компоненти розвитку лексичної компетентності молодших школярів

На основі аналізу цих видів діяльності можна проаналізувати структурну модель розвитку лексичної компетентності молодших школярів, що базується на певних ключових компонентах лексичної діяльності, пояснюючи їх детальніше.

Мотиваційний компонент зумовлює зацікавлення учнів лексичною діяльністю. Він поділяється на безпосередньо-спонукальну мотивацію (що базується на емоціях, бажанні отримати схвалення чи уникнути осуду), перспективно-спонукальну (що ґрунтується на розумінні значущості мовлення для майбутнього) та інтелектуально-спонукальну (яка формується через інтерес до знань і сам процес пізнання). Когнітивний компонент охоплює збагачення, уточнення, активізацію словника, а також усунення нелітературної лексики, неправильних наголосів та вимови.

Практичний компонент реалізується через різноманітні вправи з фразеологією, синонімією, антонімією, багатозначністю, словотворенням та переносним значенням. Рефлексійно-поведінковий компонент охоплює як рефлексію (усвідомлення і виправлення власних помилок, аналіз мовлення однокласників), так і поведінкові аспекти (здатність швидко й точно добирати слова, долати мовленнєві стереотипи, прогнозувати мовні ситуації). У комплексі ці компоненти формують стійку лексичну компетентність, необхідну для повноцінної комунікативної взаємодії.

Варто врахувати, що розвиток лексичної компетентності молодших школярів передбачає опору на психолінгвістичні засади, що підкреслюють роль уяви, смислоутворення та інтеріоризації в процесі розвитку мовлення. У молодшому шкільному віці, який є сензитивним для мовленнєвого й творчого розвитку, лексична компетентність формується ефективніше за умови використання продуктивних методів навчання на основі казок, оповідань, образних текстів. Саме ці методи створюють умови для розвитку усного та писемного монологічного мовлення, оскільки стимулюють створення власного мовленнєвого задуму та його реалізацію в тексті. Репродуктивні види діяльності, на відміну від творчих, не забезпечують

належної мотивації та не формують глибоких мовленнєвих навичок. На цьому наголошував у свій час і В. Сухомлинський. Особливо він виокремлював роботу з казками, складання казок з дітьми. Варто зазначити, що система роботи з казкою, запропонована В. Сухомлинським, є потужним інструментом не лише морального та емоційного виховання, а й мовленнєвого розвитку молодших школярів. Завдяки залученню дітей до активної творчої діяльності – читання, слухання, вигадкування, інсценування казок – педагог формував у них здатність мислити, уявляти, фантазувати, тобто здійснювати повноцінну мовленнєву діяльність. Важливо, що така діяльність відбувалась у невимушеній, емоційно комфортній атмосфері, що стимулювало внутрішню мотивацію дитини до пізнання, спілкування та творчості [59].

Казка, у розумінні В. Сухомлинського, є засобом занурення дитини у світ мови, символів, понять, де кожне слово набуває особливого значення. Залучення до створення власних казок, групових обговорень і театралізованих вистав сприяло не лише засвоєнню лексичного матеріалу, а й формуванню комунікативної компетентності. Такий підхід дозволяє виводити мовленнєву діяльність за межі формального навчання і перетворювати її на життєво важливу, особистісно значущу практику. Тому досвід Сухомлинського є надзвичайно актуальним у сучасній методиці формування лексичної компетентності учнів початкових класів.

Отже, розвиток лексичної компетентності школярів відбувається поетапно: від мотиваційного налаштування і засвоєння орієнтовної основи до інтуїтивного й свідомого виконання мовленнєвих завдань. Особливу увагу приділяють зовнішній (практичній) та внутрішній (психологічній) мовленнєвій діяльності, що мають бути тісно взаємопов'язаними. Поступовий перехід від рецептивних до продуктивних і творчих завдань – аналізу тексту, добору слів, створення власних висловлювань – забезпечує розвиток мовленнєвого мислення, збагачення словника та здатність до

точного вираження думки. Таким чином, лексична компетентність постає як результат цілеспрямованої, багаторівневої мовленнєвої діяльності учнів.

Серед методів і підходів розвитку лексичної компетентності учнів, які використовують педагоги у початковій школі, варто назвати найефективніші: контекстне введення лексичних одиниць у мовлення, словникову роботу з опорою на візуальні та семантичні асоціації, використання дидактичних ігор, інтерактивних вправ, метод проєктів, роботу з текстами різних стилів і жанрів, а також інтеграцію мовних і мовленнєвих завдань у міжпредметному контексті. Ці методи сприяють глибшому засвоєнню лексики, активізації словника учнів та розвитку в них умінь доречно й точно висловлювати власні думки.

1.3. Цифрові інструменти як засоби розвитку лексичної компетентності учнів

Сучасні дослідження підкреслюють доцільність поєднання традиційних і цифрових засобів у процесі формування лексичної компетентності здобувачів початкової освіти. Електронні словники, мобільні застосунки, інтерактивні ігри, освітні онлайн-платформи сприяють зростанню зацікавлення учнів мовною діяльністю, активізують навчальний процес і полегшують запам'ятовування нової лексики в умовах сучасної цифрової освіти.

Над проблемою використання цифрових ресурсів для підвищення ефективності розвитку лексичної компетентності здобувачів початкової освіти працюють багато науковців, серед них Т. Близнюк, О. Будник, В.Вітюк, Т. Качак, Г. Корицька, О. Кучерук, О. Муковіз, К. Руцька, О.Семенов, О. Цюняк та ін.

О. Кучерук, у статті «Формування лексичної компетентності учнів засобами комп'ютерних ігор у навчанні української мови» [32], всебічно аналізує можливості використання навчально-комп'ютерних ігор як

ефективного цифрового інструмента для розвитку лексичної компетентності учнів молодшого підліткового віку. Авторка акцентує увагу на тому, що у сучасних умовах цифровізації освіти надзвичайно важливо не лише зберігати традиційні методи навчання, а й активно впроваджувати інноваційні засоби навчання, зокрема комп'ютерні ігри, які сприяють підвищенню мотивації до вивчення української мови, активізують пізнавальну діяльність та створюють сприятливе інтерактивне середовище для опрацювання лексичного матеріалу.

Ключовою ідеєю дослідження є положення про те, що лексична компетентність – це не лише багатство словникового запасу, а й уміння влучно добирати слова відповідно до ситуації мовлення, оперувати асоціативно-смысловими зв'язками, що ґрунтуються на зв'язку мови з культурою, традиціями, світоглядом. Авторка аналізує ігровий інтерактивний комплекс «Українська мова в іграх», створеного у співпраці з Л. Мелешко, який побудований на лексикологічному матеріалі та містить низку комп'ютерних ігор, зорієнтованих на розвиток словникового запасу, мовленнєвої креативності, чуття слова. Зауважує, що кожна гра розроблена відповідно до психофізіологічних особливостей учнів і має чітко сформульовану освітню мету. Наприклад, гра «Недороблені справи в Недоладії» знайомить учнів із загальноживаною та стилістично маркованою лексикою, а «Добрі справи з Хухою-Моховинкою» сприяє опануванню антонімії та синонімії, створенню емоційно забарвлених висловлювань. Ігрові ситуації оперують героями українських художніх творів, що забезпечує міжпредметну інтеграцію з літературним читанням.

Як можна зрозуміти з результатів дослідження і як показує педагогічна практика, результативність застосування комп'ютерних ігор у лексичній підготовці школярів залежить від рівня професійної підготовки педагога, його ІКТ-компетентності, лінгвометодичних знань, а також від наявності матеріально-технічного забезпечення в закладі освіти. Змістовно й методично побудовані комп'ютерні ігри сприяють формуванню

пізнавального інтересу до мови, розвитку комунікативної компетентності, критичного та креативного мислення, активізують учнів у процесі пізнання. Дійсно, цілеспрямоване використання ІКТ й комп'ютерних ігор забезпечує якісно новий рівень розвитку лексичної компетентності учнів НУШ.

Цифрові інструменти – це інтерактивні засоби, платформи та ресурси, що використовуються для організації навчального процесу, зокрема мобільні додатки, електронні освітні ігри, мультимедійні презентації, онлайн-платформи (LearningApps, Wordwall, Kahoot!, Quizlet, Mentimeter, Classtime, Padlet та інші). Вони забезпечують багатоканальне подання інформації, візуалізацію лексичних явищ, організацію інтерактивної взаємодії, що значно посилює ефективність засвоєння нового лексичного матеріалу та сприяє його закріпленню в різноманітних мовленнєвих ситуаціях.

В освітньому процесі використовують різні цифрові інструменти. Як узагальнює Т.Качак, за функціональним призначенням найпоширенішими є «цифрові інструменти чотирьох груп:

- 1) цифрові інструменти і платформи для організації онлайн навчання, які забезпечують різні моделі взаємодії викладача і студентів;
- 2) пошукові системи;
- 3) онлайн-сервіси й комп'ютерні програми для створення цифрового навчального контенту, медіадидактичних продуктів, реалізації авторських проєктів;
- 4) цифрові програми для оцінювання» [76, с.151].

У третій групі дослідниця розглядає онлайн-сервіси й програми для створення дидактичних матеріалів, мультимедійного супроводу уроків та інтерактивного контенту. Це, зокрема, сервіси для генерації хмар слів (Wordart), відео- та анімаційних презентацій (Powtoon, Sparkol VideoScribe), ментальних карт (Mindomo, Mindmeister), інтерактивних вправ (LearningApps), вікторин (Kahoot, Plickers), віртуальних дощок (Padlet), часових стрічок (Tiki-Toki) та навчального відео (RenderForest, KineMaster).

Вони сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів і підвищенню ефективності навчання.

Т. Близнюк переконана, що Нова українська школа орієнтована на активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність учителя. Це сприяє оновленню освіти та створенню сучасного цифрового освітнього середовища, яке забезпечує рівний доступ до навчальних матеріалів для всіх учасників освітнього процесу. Систематичне використання електронних ресурсів дає змогу урізноманітнити уроки, формувати цифрову грамотність учнів, заохочувати їхню самостійну та дослідницьку діяльність. ІКТ змінюють не лише зміст, а й спосіб взаємодії в освітньому середовищі, наближаючи навчання до потреб сучасного покоління. Водночас цифрові ресурси доповнюють, але не замінюють учителя та традиційні форми навчання [11, с. 14].

У статті Т. Кондратюк «Використання ІКТ на уроках у початковій школі» [30] обґрунтовано доцільність і педагогічну цінність застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні молодших школярів. Авторка підкреслює, що ІКТ не лише відповідають особливостям мислення та сприймання учнів, а й значно підвищують інтерес до засвоєння нових знань завдяки візуалізації, моделюванню, інтерактивності, зручному доступу до матеріалів і використанню сучасних форм взаємодії – індивідуальної, групової, парної, дистанційної. Відповідно до Концепції НУШ і чинного законодавства України, інформаційна грамотність та здатність працювати з різними джерелами інформації є базовими навичками сучасного школяра, які можна ефективно формувати саме завдяки ІКТ.

Дослідниця наголошує, що цифрові технології сприяють розвитку критичного мислення, самостійності, вміння відстоювати власну позицію та працювати творчо. Особливо ефективним є поєднання ІКТ із завданнями проблемного характеру, інтерактивними іграми, вікторинами, мультимедійними презентаціями та комунікацією через освітні платформи. Це не лише розвиває предметні і життєві компетентності учнів, а й мотивує

їх до активної участі в навчанні. Погоджуємося з Т. Кондратюк, що використання ІКТ у початковій школі не замінює традиційні методики, а гармонійно їх доповнює, створюючи комфортне, творче, особистісно орієнтоване освітнє середовище.

У сучасній початковій школі використання комп'ютерних програм стало дієвим засобом підвищення ефективності навчання. К. Руцька, керуючись власним педагогічним досвідом, слушно стверджує, що цифрові засоби дають змогу створювати яскраву наочність, урізноманітнювати види діяльності, виявляти рівень знань і формувати логічне мислення, творчі здібності, просторову уяву, увагу, моторику та нестандартне мислення учнів [50, с. 13–14]. Особливо цінним є те, що навчальні програми мають відповідати віковим особливостям дітей, викликати позитивні емоції та дотримуватись санітарно-гігієнічних норм. Ретельний відбір, адаптація й апробація цифрових ресурсів забезпечують не лише пізнавальну ефективність, а й комфорт учня в освітньому процесі.

Комп'ютерні технології, на думку авторки, відкривають широкі можливості для створення вчителем і учнями різноманітних навчальних моделей, ігор, презентацій, що сприяє формуванню позитивної мотивації до навчання. І це дійсно так. Наприклад, графічний редактор Paint розвиває просторове мислення та забезпечує міжпредметні зв'язки, а презентації PowerPoint, логічні ігри, мультимедійні курси й тестові оболонки активно застосовуються в різних навчальних дисциплінах. Особливу роль відіграє ігровий підхід, який забезпечує доступність матеріалу та формує асоціативне мислення: «розв'яжеш приклади – допоможеш казковим героям» [50, с. 14]. Таким чином, застосування ІКТ в початковій школі сприяє підвищенню інтересу учнів до знань, розвитку їхніх компетентностей та реалізації індивідуального темпу навчання.

Інтеграція цифрових ресурсів у мовну освіту сприяє підвищенню мотивації учнів до вивчення лексики, активізує їхню пізнавальну діяльність і забезпечує багаторівневу взаємодію зі словом. Так, відповідно до

Концепції Нової української школи, «учень має бути здатним критично мислити, грамотно працювати з інформацією та володіти цифровою компетентністю» [22]. Формування лексичної компетентності є складовою цього процесу, а цифрові інструменти – його ефективним засобом.

До цифрових засобів, що успішно використовуються на уроках мови й читання для розвитку лексики, належать інтерактивні вправи на платформах LearningApps, Wordwall, Quizlet, які дають змогу учням тренувати нову лексику в ігровій формі, що підвищує зацікавленість та сприяє кращому запам'ятовуванню. Наприклад, у сервісі Wordart.com або Mentimeter учні створюють хмари слів, що дозволяє візуалізувати лексику певної теми та встановлювати міжсловесні зв'язки.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках іноземної мови є важливою складовою мовно-літературної освіти молодших школярів, адже воно забезпечує інтеграцію сучасних форм подання навчального матеріалу з активними методами засвоєння лексики, граматики та розвитку мовленнєвих умінь. Як показали попередні дослідження, ефективність навчання англійської мови значно підвищується за умов застосування педагогічних програмних засобів, що входять до навчально-методичних комплексів, електронних підручників, словників, мультимедійних енциклопедій, а також розвивальних ігор. Ці ресурси дозволяють учням не лише засвоювати матеріал в ігровій, інтерактивній формі, але й підтримують сталий інтерес до мови завдяки використанню візуального, аудіального й текстового контенту.

Окрім готових цифрових ресурсів, значну роль відіграють програми для створення навчальних матеріалів, зокрема PowerPoint, Publisher, Hot Potatoes, MyTest, що дозволяють учителям розробляти дидактичні завдання з урахуванням рівня володіння мовою кожного учня. Використання онлайн-ресурсів для створення власних кросвордів, головоломок, ігор, тестів або відео забезпечує індивідуалізацію та варіативність навчального процесу. За словами О. Зимовець, графічні, звукові й відеоредактори (Paint, Audacity,

Movie Maker тощо) дають змогу створювати навчальні подкасти, відео й презентації, що сприяє розвитку мовленнєвої активності, слухової пам'яті, вимови й мовленнєвої реакції учнів [27, с. 185]. Таким чином, ІКТ на уроках іноземної мови стають не лише технічним засобом, а й дієвим педагогічним інструментом розвитку іншомовної комунікативної компетентності в умовах інтегрованого навчання.

Цінним у роботі з лексичними одиницями є використання сервісів Padlet, Genially, Glogster, де учні мають змогу створювати власні лексичні колажі або інтерактивні плакати, що поєднують текст, зображення, відео, аудіо. Така діяльність активізує творче мислення, формує навички роботи з інформацією та поглиблює знання слів у контексті. Як зазначає О.Кучерук, «використання цифрових технологій дозволяє варіювати подання мовного матеріалу, забезпечує його візуалізацію, що особливо важливо для засвоєння нової лексики» [32, с. 52].

Також цифрові інструменти дозволяють урізноманітнювати типи лексичних завдань: від класифікації слів, створення синонімічних рядів до побудови лексичних сіток і асоціативних полів. Наприклад, застосування ментальних карт у MindMeister чи Spiderscribe стимулює асоціативне мислення і поглиблює розуміння значення та вживання слів у різних мовленнєвих ситуаціях. Особливо ефективною є робота з мультимедійними ресурсами – відеофрагментами, анімаціями, озвученим слайд-шоу (PowerPoint, Powtoon, VideoScribe), де нова лексика подається в контексті, з візуальним та аудіо супроводом. Такий підхід сприяє глибшому зануренню в мовне середовище та активному використанню лексики у власному мовленні. За словами Н. Морзе та В. Кучеровської, «електронні освітні ресурси створюють умови для індивідуалізації навчання і дають змогу кожному учневі засвоїти мовний матеріал у власному темпі» [80].

У контексті розвитку лексичної компетентності молодших школярів цифрові інструменти можуть успішно використовуватися для:

- візуалізації лексичних одиниць (наприклад, зображення, піктограми, хмари слів);
- тренування навичок розпізнавання та вживання лексем у конкретних контекстах (наприклад, тести, ігри на відповідність, сортування);
- розвитку асоціативного мислення та навичок добору синонімів, антонімів;
- створення власних мовленнєвих продуктів (наприклад, електронних книжок, постерів, мініпроектів);
- поглиблення мотивації до навчання, що особливо важливо для учнів початкової школи (Рис. 1.4).

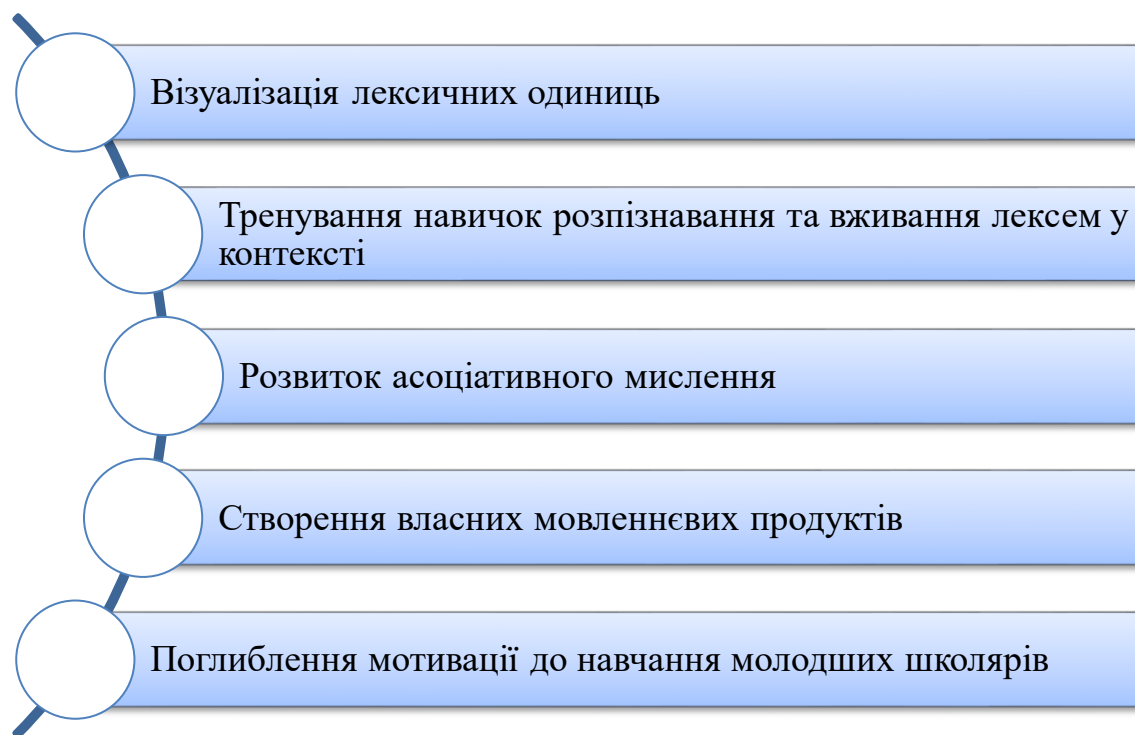

Рисунок 1.4. Використання цифрових інструментів для розвитку лексичної компетентності молодших школярів

Таким чином, цифрові інструменти не лише урізноманітнюють навчальні форми, а й дозволяють будувати особистісно орієнтоване навчання, формуючи у здобувачів освіти стійкі навички слововживання, розуміння лексичних значень, а також комунікативну готовність до практичного мовлення. Це відповідає загальній меті сучасної освіти –

формуванню компетентного мовця, здатного ефективно діяти в інформаційно-цифровому суспільстві.

Висновки до 1 розділу

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження можна стверджувати, що лексична компетентність молодших школярів є важливою складовою мовної та комунікативної підготовки молодших школярів. Вона охоплює не лише знання лексичних одиниць, але й уміння доречно вживати їх у різних мовленнєвих ситуаціях. Розвиток лексичної компетентності тісно пов'язаний із формуванням цілісної мовної особистості, здатної до ефективної комунікації в усній і письмовій формах.

Результати науково-педагогічних досліджень свідчать про доцільність використання як традиційних, так і інноваційних, зокрема цифрових, методик, що відповідають віковим особливостям дітей і вимогам сучасної освіти. Розглянуті методики розвитку лексичної компетентності вказують на доцільність поєднання традиційних прийомів роботи зі словом із сучасними підходами, що орієнтовані на діяльнісний, особистісно зорієнтований і комунікативний підходи. Особливу увагу приділено використанню цифрових інструментів, які забезпечують візуалізацію, інтерактивність, ігрову мотивацію та індивідуалізацію навчального процесу. Їхнє впровадження сприяє розвитку не лише лексичних навичок, а й критичного мислення, пізнавального інтересу, творчості та цифрової грамотності молодших школярів.

Отже, лексична компетентність здобувачів початкової освіти ефективно може розвиватися на основі комплексного підходу з урахуванням психолого-вікових особливостей учнів та викликів сучасної освіти.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

2.1. Стан проблеми дослідження у сучасній початковій школі

Вивчаючи сучасний стан проблеми дослідження, враховуємо педагогічний досвід учителів та учнів, результати аналізу нормативних документів, підручників, конспектів уроків, а також передового педагогічного досвіду. У контексті реалізації Державного стандарту початкової освіти (НУШ) лексичний розвиток молодших школярів розглядається як один із пріоритетних напрямів формування мовної та комунікативної компетентності.

Особливу увагу звертаємо на освітній процес у 3 класі, оскільки цей етап навчання є ключовим у переході від елементарного засвоєння слів до усвідомленого вживання лексичних одиниць у контексті мовлення.

Аналіз чинних навчальних програм з української мови, літературного читання та англійської мови для 3 класу показує, що розвиток лексичної компетентності здійснюється у процесі цілеспрямованої роботи над збагаченням, уточненням, активізацією та актуалізацією словника учнів. У підручниках з української мови (автори: Гавриш Н.В., Маркотенко Т.С., Большакова І.О., Пристінська М.С. та ін.) широко представлені завдання на добір синонімів, антонімів, багатозначних слів, пояснення фразеологізмів, утворення словосполучень і речень, виконання мовленнєвих вправ за малюнками, сюжетами, схемами тощо. Завдання літературного читання (авт. Савченко О.Я., Науменко В.О.) спрямовані на роботу з художнім словом, його тлумачення, визначення емоційного забарвлення, образності, що сприяє поглибленню словникового запасу учнів та розвитку мовного чуття.

На уроках англійської мови вчителі зосереджують увагу на формуванні активного словника учнів через ігри, діалоги, аудіювання, пісні, перегляд навчальних відео. Широко використовуються флеш-картки, цифрові ресурси, презентації, що дають змогу візуалізувати лексичний матеріал, підвищити мотивацію до навчання, створити позитивне мовне середовище.

На підставі аналізу конспектів уроків з рідної мови, літературного читання та іноземної мови для 3 класу можемо стверджувати, що у лексичній роботі переважають вправи і завдання, спрямовані на засвоєння значення слів, добір синонімів і антонімів, використання лексичних одиниць у реченнях, мовленнєвих ситуаціях. Особливо часто зустрічаються вправи на тлумачення лексичного значення слова за контекстом, роботу з тлумачним словником, створення словосполучень і речень. Уроки української мови передбачають системну словникову роботу, що реалізується через виконання завдань типу «Поясни значення слова», «Добери синоніми/антоніми», «Утвори словосполучення», «Постав слово у речення», «Утвори нове слово за допомогою префікса або суфікса». Учителі також залучають завдання з елементами мовного дослідження, які формують у третьокласників аналітичні навички й уважне ставлення до слова.

Більшість учителів значну увагу приділяють розвитку словникового запасу на уроках літературного читання через усвідомлене сприймання художнього тексту. Лексична робота в цьому випадку тісно пов'язана з розвитком читацької та інтерпретаційної компетентностей. Уроки читання часто включають завдання на пошук образного слова або виразу, визначення емоційно-оцінного забарвлення лексем, добір епітетів, порівнянь, роботу з фразеологізмами. Вправи типу «Знайди у тексті синонімічний ряд», «Які слова допомагають передати настрій героя?», «Що означає вираз у тексті?» сприяють розвитку мовного чуття, лексичної гнучкості, креативності. Літературні диктанти, вправи на реконструкцію тексту, творчі завдання (наприклад, скласти власну казку з певним набором

слів) забезпечують активне засвоєння лексики у контексті змісту художнього твору.

На уроках англійської мови лексична робота зорієнтована переважно на активізацію мовного матеріалу через ігрові, комунікативні та інтерактивні види діяльності. Учителі використовують вправи на тренування лексики за темами («My Family», «Food», «Animals» тощо), зокрема – флеш-картки, ігри на відповідність «word-picture», складання діалогів, співавторство пісень, рольові ігри. Разом із тим меншою мірою використовуються завдання на лексичне узагальнення, роботу з синонімічними рядами та тематичними групами слів. Цифрові інструменти застосовуються фрагментарно: найчастіше – у вигляді демонстрації презентацій, відео- та аудіоматеріалів. Деякі педагоги залучають онлайн-ресурси (LearningApps, Wordwall, Genially, Quizlet), які дозволяють створювати вправи на тренування та закріплення лексики у візуальній, ігровій та тестовій формах. Однак практика свідчить, що потенціал цифрових засобів у лексичному розвитку молодших школярів не повністю реалізується і потребує систематизації та педагогічно доцільного впровадження.

Ми проаналізували зокрема конспекти уроків «Слова, близькі за значенням (синоніми)» [16], «Конспекти уроків до підручника Варзацької, Трохименко (НУШ)» [73], «My Classmates» [36], «It was yesterday» [49]. Вони демонструють реальні приклади лексичної роботи: від класичних вправ зі словником і синонімами до сучасних інтерактивних форматів із цифровими інструментами. Зокрема, завдяки використанню візуальних матеріалів, групової роботи, комунікативних завдань і мультимедійних вправ, учні мають можливість не лише пасивно запам'ятовувати лексеми, а й активно використовувати їх у власному мовленні. Уроки англійської мови особливо яскраво показують, як учителі ефективно доповнюють традиційні вправи мультимедіа-ресурсами (зокрема, LearningApps, інтерактивними презентаціями, цифровими картками), що значно підвищує мотивацію

школярів до навчання, активізує асоціативне мислення та сприяє кращому засвоєнню лексичного матеріалу. Якщо потрібно — можу надати більше конспектів або конкретні фрагменти завдань для аналізу.

До тем, яку вивчають за підручником О. Карп'юк, наприклад «It was yesterday», є багато розробок у програмі Wordwall (Рис. 2.1)

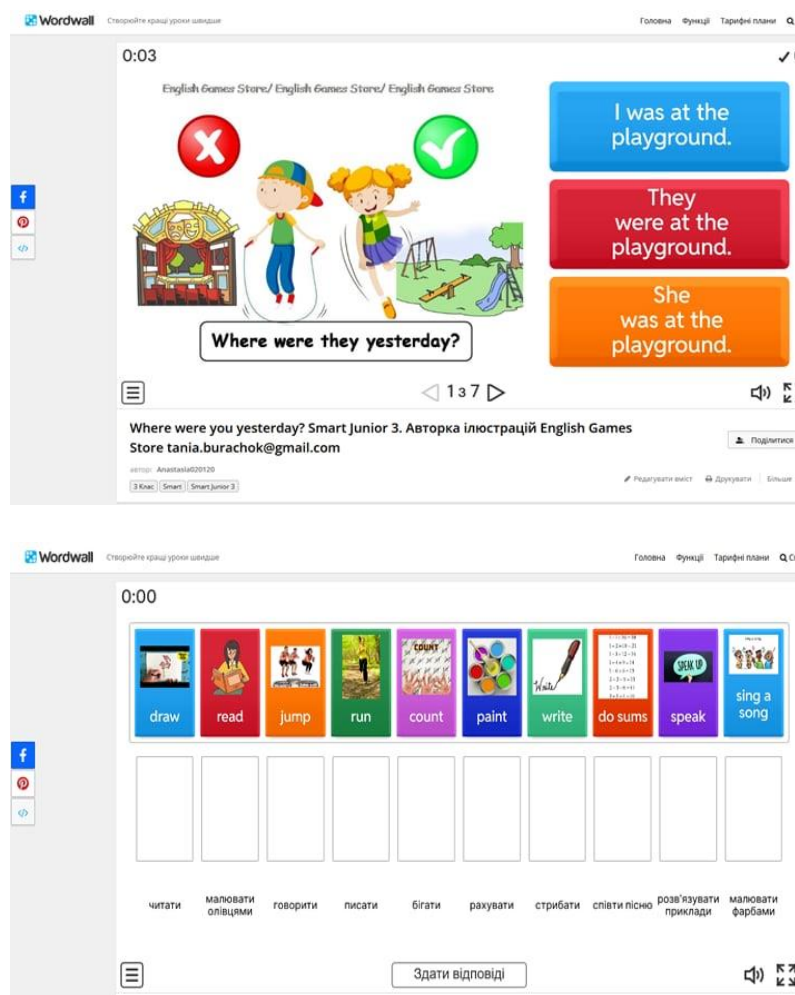

Рисунок 2.1. Вправи для вивчення теми «It was yesterday» на платформі Wordwall

У ресурсі LearningApps є багато матеріалів для роботи з лексикою на уроках мови в 3 класі. Наприклад, учні можуть виконувати завдання на співвіднесення ілюстрацій із фразеологізмами та їхніми значеннями, що сприяє кращому розумінню і запам'ятовуванню сталих виразів (Рис. 2.2). Такі вправи є зручними для організації індивідуальної або парної роботи, а також ефективно розвивають асоціативне мислення молодших

школярів. Інший приклад (Рис. 2.3) демонструє завдання на зіставлення елементів традиційного українського одягу зі словами-назвами.

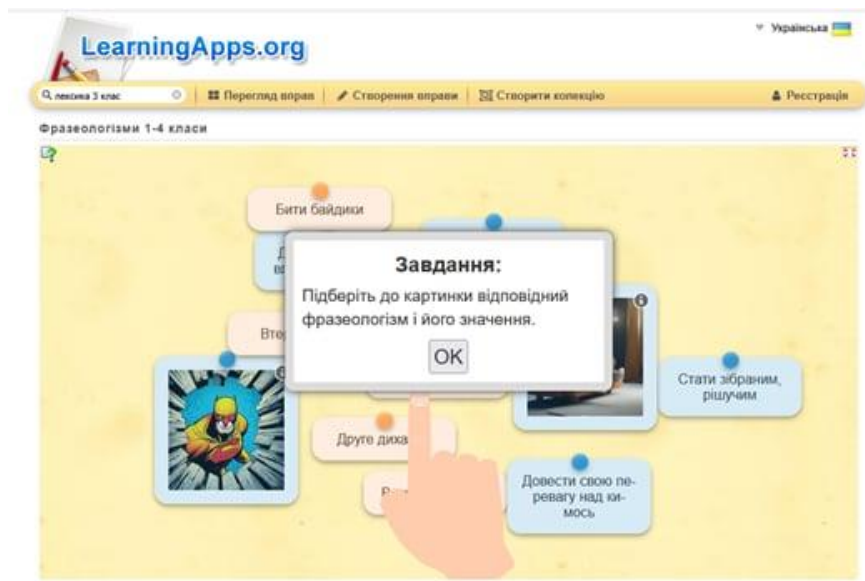

Рисунок 2.2. Вправи для вивчення лексики на уроках рідної мови на платформі LearningApps

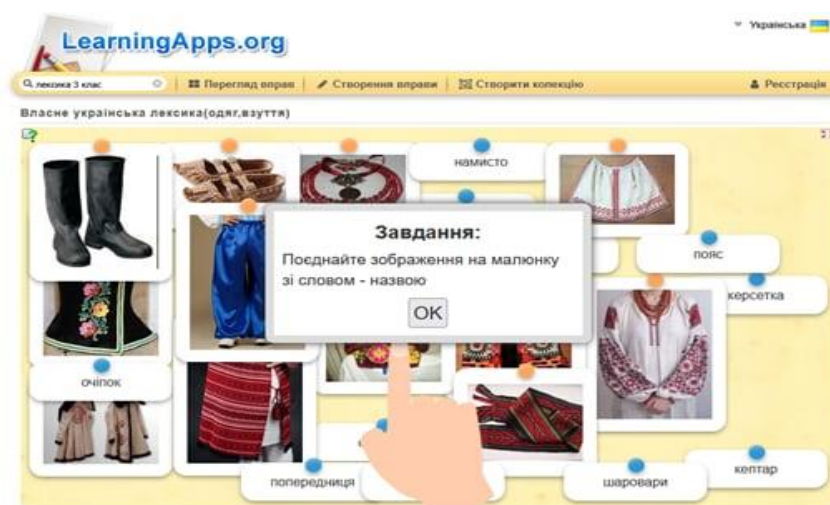

Рисунок 2.3. Вправи для вивчення лексики на уроках рідної мови на платформі LearningApps

Виконання таких завдань не лише збагачує активний словник учнів тематичною лексикою, а й сприяє формуванню культурної обізнаності, інтегруючи мовну і громадянсько-етичну освіту. Завдяки візуальному

супроводу і гнучкості використання, LearningApps слугує ефективним інструментом для підсилення лексичної роботи як на уроці, так і вдома.

На уроках читання лексичні вправи і завдання виконують на основі казок, оповідань, поетичних текстів та інших прочитаних творів. На рис. 2.4. демонструємо вправу з лексичним матеріалом на прикладі казки Василя Королева-Старого. Тут пропонується учням визначити значення діалектизмів і застарілих слів, які трапляються в казках письменника, передбачено роботу зі словником. Завдання такого типу сприяють глибшому розумінню текстів, збагаченню словникового запасу учнів та розвитку навичок пояснення незрозумілих слів. Часто твори, які містять незрозумілі слова супроводжуються словничками чи поясненнями цих слів внизу кожної сторінки тексту. Однак, інтерактивні формати на платформі LearningApps дозволяють поєднувати читання не тільки з роботою зі словником, а й з грою, що підвищує мотивацію молодших школярів до роботи з новими словами. Подача матеріалу у формі завдань на вибір правильної відповіді, пов'язаної з ілюстрацією або контекстом, допомагає краще запам'ятовувати лексичні одиниці та застосовувати їх у мовленні.

Рисунок 2.4. Вправи для вивчення лексики на уроках літературного читання на платформі LearningApps

У цифрових ресурсах LearningApps та Wordwall інтерактивні вправи дозволяють тренувати вживання синонімів і антонімів, розпізнавання значень багатозначних слів, класифікацію лексики за темами, а також виконувати вправи на відповідність, сортування, хмарки слів тощо. Такі формати активізують пізнавальну діяльність учнів, підвищують інтерес до мовних тем і сприяють ефективному засвоєнню лексичного матеріалу через наочність, ігрову форму й можливість самостійного контролю результатів.

З метою розробки і перевірки ефективності методичної моделі розвитку лексичної компетентності молодших школярів на базі

ми провели експериментальне дослідження, яке складалося з трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного.

На першому, констатувальному етапі ми опитали 14 учителів початкової школи, щоб визначити, як вони організують лексичну роботу з учнями на уроках мови і читання, яким вправам і завданням надають перевагу, які вважають ефективними, чи використовують при цьому цифрові інструменти і які саме, з якою метою. Повну анкету подаємо у додатку А.

Результати опитування засвідчили, що більшість учителів (9 осіб, 64%) проводять цілеспрямовану лексичну роботу з учнями на кожному уроці мови і читання. Часто (2–3 рази на тиждень) лексичну роботу організують 4 учителі (29%), а рідко – лише 1 учитель (7%). Варіант «майже не проводжу» не обрав жоден респондент.

Щодо типів лексичних завдань, то найбільше вчителів (12 осіб, 86%) надають перевагу поясненню значення слів у контексті. Добір синонімів і антонімів обрали 10 учителів (71%), утворення словосполучень і речень – 9 (64%). Роботу зі словниками застосовують 7 педагогів (50%), а словотворчі ігри – 6 (43%). Проілюструємо це на рис. 2.5.

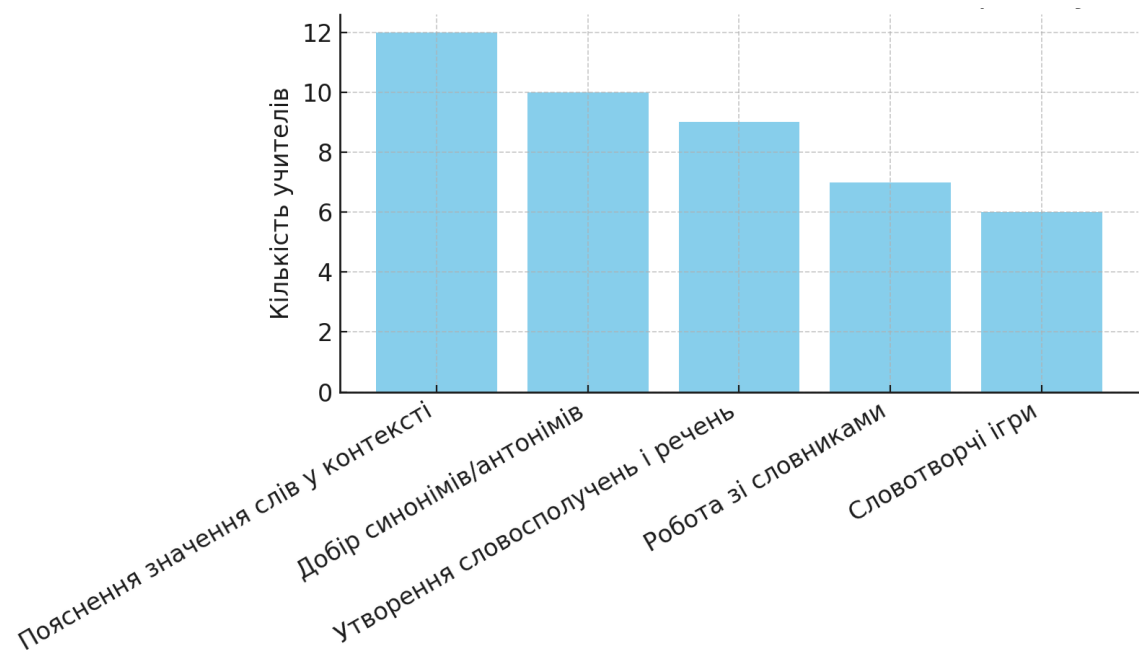

Рисунок 2.5. Типи лексичних завдань, яким надають перевагу педагоги

Аналіз відповідей на запитання про форми організації лексичної роботи свідчить, що інтерактивні цифрові вправи вважають ефективними 10 учителів (71%). Групову або парну роботу використовують 9 респондентів (64%). Фронтальну форму обрали 6 педагогів (43%), а індивідуальну – 5 (36%).

Використання цифрових інструментів для лексичної роботи має таку динаміку: 6 учителів (43%) застосовують їх постійно, 5 (36%) – іноді, ще 2 (14%) – рідко. Лише один учитель (7%) зовсім не користується такими засобами (Рис. 2.5).

Серед конкретних цифрових інструментів, найчастіше вчителі обирають LearningApps (10 відповідей, 71%) та Wordwall (9 відповідей, 64%). Також зазначали Google Jamboard і Google Docs (5 учителів, 36%), Canva (3 відповіді, 21%) і Genially (2 особи, 14%). Двоє респондентів (14%) додатково назвали інші платформи, зокрема Kahoot і Mentimeter (Рис. 2.6).

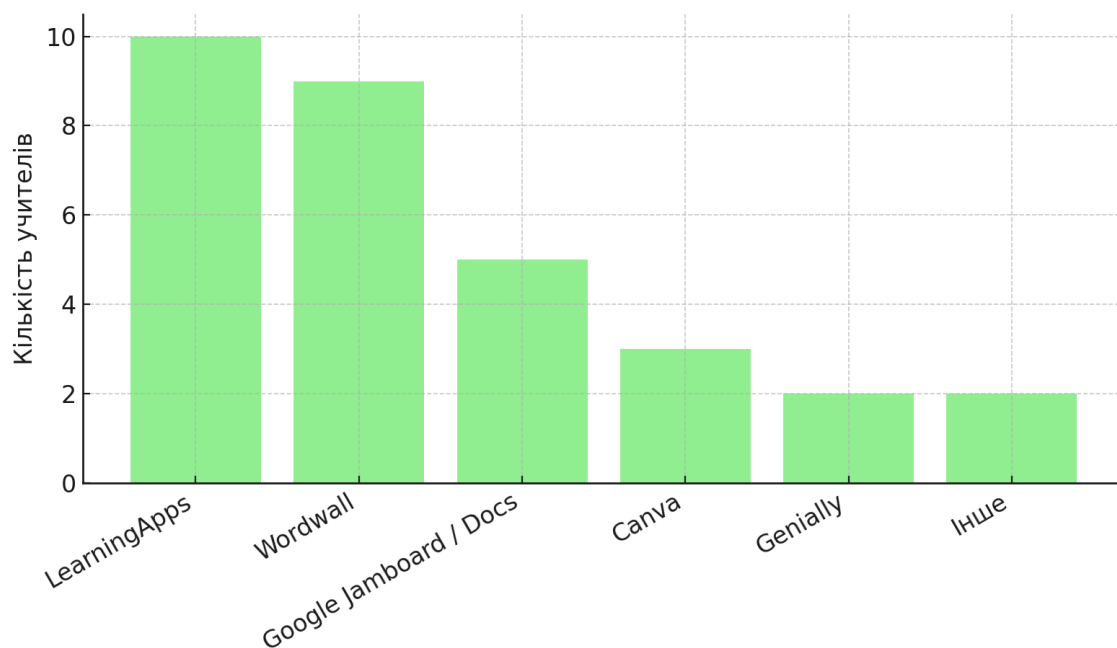

Рисунок 2.6. Цифрові інструменти для розвитку лексичної компетентності учнів

На констатувальному етапі експерименту ми також з'ясували рівень розвитку лексичної компетентності учнів третіх класів. У експерименті взяли участь 28 учнів 3-А класу і 26 учнів 3-Б класу. Попередньо визначено критерії та рівні сформованості лексичної компетентності здобувачів початкової освіти. При цьому враховуємо когнітивний, мотиваційний, процесуальний та комунікативний аспекти.

Критерії сформованості лексичної компетентності учнів 3 класу

Когнітивний аспект. Визначає рівень засвоєння учнями лексичних знань: розуміння значень слів, здатність розрізняти слова за лексичним значенням, наявність активного й пасивного словника, знання синонімів, антонімів, багатозначних і омонімічних слів.

Мотиваційний аспект. Охоплює інтерес до мовних завдань, позитивне ставлення до вивчення нової лексики, готовність використовувати слова в усному й писемному мовленні. Важливо, чи прагне учень збагачувати словниковий запас.

Процесуальний аспект. Включає практичні вміння і навички роботи зі словами: добір слів до контексту, використання слів у зв'язному мовленні,

створення словосполучень і речень, побудова висловлювань із заданими словами.

Комунікативний аспект. Оцінює здатність використовувати лексичні одиниці відповідно до мовленнєвої ситуації, вміння добирати точні слова, уникати мовних штамів, варіативно передавати зміст.

Рівні сформованості лексичної компетентності та їх характеристику подаємо у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. Рівні сформованості лексичної компетентності учнів 3 класу

Рівень	Характеристика знань, умінь і навичок учня
Високий	Учень має широкий активний словник, вільно оперує лексичними одиницями у мовленні, знає значення слів різних тематичних груп, уживає синоніми, антоніми, омоніми, розрізняє стилістичне забарвлення слів; має стійку мотивацію до збагачення лексики, активно використовує нові слова в усному й писемному мовленні, уміє добирати точні слова до ситуації спілкування.
Достатній	Учень володіє достатнім обсягом слів для висловлення думок, знає значення поширених лексичних одиниць, іноді використовує синоніми й антоніми; розуміє значення незнайомих слів у контексті; проявляє інтерес до роботи зі словами; допускає незначні помилки в мовленні, але вміє їх виправляти.
Середній	Учень має обмежений словниковий запас, використовує слова здебільшого з підказкою, рідко застосовує синоніми чи образні вислови; неточно розуміє деякі лексичні значення; має низьку мовленнєву активність; потребує допомоги в доборі слів до теми чи ситуації.
Початковий	Учень володіє мінімальним словниковим запасом; не розрізняє значень багатьох слів, часто використовує

	невластиві мовленнєві ситуації слова; не виявляє зацікавлення до лексичної роботи; не може самостійно формулювати висловлювання навіть із підказкою.
--	--

Щоб визначити рівень сформованості лексичної компетентності учнів 3-х класів ми запропонували виконати 3 завдання:

Завдання 1. Пояснення значення слів у контексті.

Мета: виявити рівень розуміння лексичних значень слів, вміння тлумачити слова залежно від контексту.

Форма завдання: учням пропонується 5 речень із підкресленими словами. Необхідно пояснити значення кожного слова своїми словами або підібрати до нього синонім.

Приклад: Поясни значення слова "глухо" в реченні «У лісі було глухо, тільки вітер шелестів листям».

Оцінювання:

1 бал — правильне тлумачення/вдалий синонім;

0,5 бала — частково правильне тлумачення;

0 балів — неправильна відповідь або її відсутність.

Максимальна кількість балів — 5.

Завдання 2. Побудова словосполучень і речень із поданими словами.

Мета: перевірити вміння учнів оперувати лексичними одиницями у мовленні, створювати зв'язки між словами.

Форма завдання: учень отримує 5 окремих слів (іменник, прикметник, дієслово тощо) і має утворити з ними словосполучення, а потім – речення.

Приклад: Слова: сонце, золотий, світити, ранок, яскраво.

Завдання: утвори словосполучення, а потім склади речення з одним із них.

Оцінювання:

2 бали – правильно побудовані словосполучення та граматично правильне речення з точним слововживанням;

1 бал – незначні граматичні/лексичні помилки;

0 балів – порушення лексико-граматичних норм, неадекватне вживання слова.

Максимальна кількість балів — 10 (по 2 бали за кожне слово).

Завдання 3. Добір синонімів, антонімів і визначення багатозначних слів.

Мета: оцінити знання й уміння учнів добирати лексичні відповідники та розрізняти значення багатозначних слів.

Форма завдання: До 3 поданих слів дібрати по 2 синоніми. До 2 слів дібрати по 2 антоніми. Визначити два різні значення багатозначного слова (наприклад, "ключ").

Приклад:

– Добери синоніми до слова "гарний".

– Добери антоніми до слова "широкий".

– Що може означати слово "ключ"?

Оцінювання:

1 бал – правильна відповідь (влучний синонім/антонім або значення);

0,5 бала – частково правильна відповідь;

0 балів – неправильна відповідь або її відсутність.

Максимальна кількість балів – 10.

Підсумкове оцінювання і визначення рівня сформованості лексичної компетентності учня:

25–23 бали – високий рівень

22–18 балів – достатній рівень

17–12 балів – середній рівень

менше 12 балів – початковий рівень

У процесі аналізу виконання діагностичних завдань учнями 3-А та 3-Б класів виявлено, що більшість третьокласників продемонстрували базові знання лексичного матеріалу, здатність оперувати словами у мовленні, добирати синоніми та антоніми, а також пояснювати значення слів у контексті. Учні 3-А класу загалом продемонстрували вищі результати, що свідчить про системну роботу з лексикою на уроках. У 3-Б класі рівень сформованості лексичної компетентності виявився дещо нижчим, зокрема через труднощі з побудовою словосполучень і розумінням багатозначності слів.

Результати першого завдання (пояснення значень слів у контексті) показали, що більшість учнів обох класів розуміють значення слів у реченнях, проте учні 3-Б класу частіше давали неповні або неточні тлумачення. У другому завданні (словосполучення та речення) перевагу мали учні 3-А класу, які краще будували речення, уникаючи граматичних і лексичних помилок. Найбільше труднощів викликало третє завдання — визначення багатозначних слів і добір синонімів/антонімів: частина учнів плутала слова протилежного значення або наводила приклади, не пов'язані зі значенням слова.

Таким чином, аналіз результатів дозволив визначити рівні сформованості лексичної компетентності за кількісними та відсотковими показниками, які наведемо у таблиці 2.2. та візуалізуємо на діаграмі 2.7.

Таблиця 2.2. Рівень сформованості лексичної компетентності третьокласників на констатувальному етапі експерименту

Рівень сформованості	3-А клас (кількість / %)	3-Б клас (кількість / %)
Високий	8 учнів / 28,6%	3 учні / 11,5%
Достатній	12 учнів / 42,9%	10 учнів / 38,5%
Середній	6 учнів / 21,4%	9 учнів / 34,6%
Початковий	2 учні / 7,1%	4 учні / 15,4%

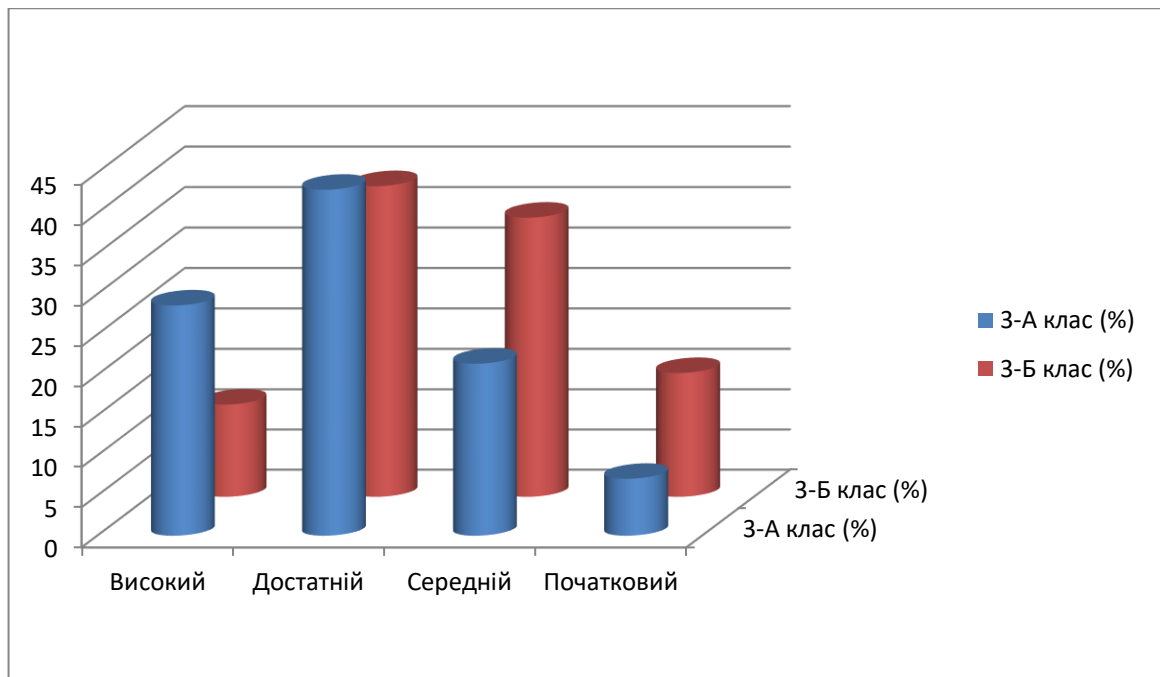

Рисунок 2.7. Діаграма, яка ілюструє рівень сформованості лексичної компетентності третьокласників на констатувальному етапі експерименту

Як засвідчив констатувальний етап експерименту, рівень розвитку лексичної компетентності третьокласників не є високим і ця проблема потребує вирішення, а методична система удосконалення. Значна частина учнів демонструє середній та достатній рівні сформованості лексичних знань і вмінь, що свідчить про необхідність посиленої роботи з розширення словникового запасу, розвитку вмінь контекстуального розуміння слів та формування навичок їх адекватного використання в усному і писемному мовленні. Особливу увагу слід приділити мотивації учнів до активного опанування нової лексики та застосуванню інтерактивних методів навчання, які сприятимуть підвищенню комунікативної компетентності. Таким чином, результати дослідження обґрунтовують актуальність розробки комплексної методичної системи, спрямованої на поступове і послідовне формування лексичної компетентності молодших школярів із урахуванням їх вікових особливостей і навчальних потреб та актуалізації цифрових інструментів й інших новітніх освітніх технологій.

2.2. Експериментальне дослідження ефективності використання цифрових інструментів у процесі розвитку лексичної компетентності молодших школярів

Педагогічна практика свідчить, що ефективному розвитку лексичної компетентності сприяє поєднання традиційних методів (словникова робота, тлумачення значення слів, виконання граматичних вправ) із інноваційними (інтерактивні ігри, робота в парах/групах, проєкти, використання цифрових інструментів). Досвід кращих учителів початкової школи демонструє, що системна і цілеспрямована робота над словом на різних етапах уроку дає змогу досягати високого рівня сформованості лексичної компетентності учнів, особливо за умов варіативного використання навчального матеріалу, індивідуалізації та диференціації навчання, цифровізації освіти.

Наша експериментальна методика розвитку лексичної компетентності молодших школярів ґрунтується на принципах системності, послідовності, використання різноманітних лексичних вправ, завдань, ігор на уроках рідної та іноземної мов, літературного читання; активного використання цифрових інструментів для візуалізації та розробки навчальних матеріалів. Оскільки в учні третіх класів вчать за програмою Р. Шияна, то уроки мови і читання у них інтегровані.

Структурно методична модель охоплює 2 блоки і спрямована на розширення активного словника учнів, формування вмінь працювати з синонімами, анонімами, фразеологізмами, збагачення образного мислення і мовлення та удосконалення навичок усної і писемної комунікації (Рис. 2.8).

Блок 1. Систематична робота з лексичним матеріалом на уроках інтегрованого курсу «Українська мова і читання».

Цей блок передбачає реалізацію наступних завдань з активним використанням цифрових інструментів:

- 1) Розширення активного словника учнів через: словникові диктанти; введення і закріплення лексем, пов'язаних із тематичними

модулями; творче застосування нової лексики в усному й писемному мовленні.

- 2) Формування мовленнєвих навичок через: роботу з синонімами, антонімами, омонімами; аналіз значень багатозначних слів; добір епітетів, порівнянь, фразеологізмів.
- 3) Робота з художніми, науково-популярними, публіцистичними текстами для збагачення лексичної палітри учнів.
- 4) Використання інтерактивних методів: мовні ігри (наприклад, «Знайди пару», «Упіймай фразеологізм»); вправи на класифікацію лексики; тематичні проекти на основі прочитаних текстів;
- 5) Використання цифрових ресурсів: вправи за QR-кодами, ребуси, онлайн-кросворди у програмах LearningApps, Wordwall та ін.

Блок 2. Формування іншомовної лексичної компетентності на уроках англійської мови.

Тематика лексики англійської мови координується із тематичними блоками в українській мові/читанні (наприклад: «My family / Моя родина», «Seasons / Пори року», «Food / Їжа» тощо), що забезпечує повторення, переклад і закріплення слів у міжмовному середовищі.

Типи вправ: ігри на відповідність зображень і слів; вправи на переклад і зіставлення значень; створення словничків з ілюстраціями (bilingual visual dictionaries); робота в парах і групах над створенням коротких діалогів; озвучування мініпроектів англійською мовою (наприклад: «My Pet» або «My School Day»).

Активне використання цифрових інструментів: онлайн-платформи (LearningApps, Wordwall, Quizlet, Genially, Canva, Bamboozle); інтерактивні презентації з новою лексикою; створення лепбуків, флеш-карт, інтерактивних постерів.

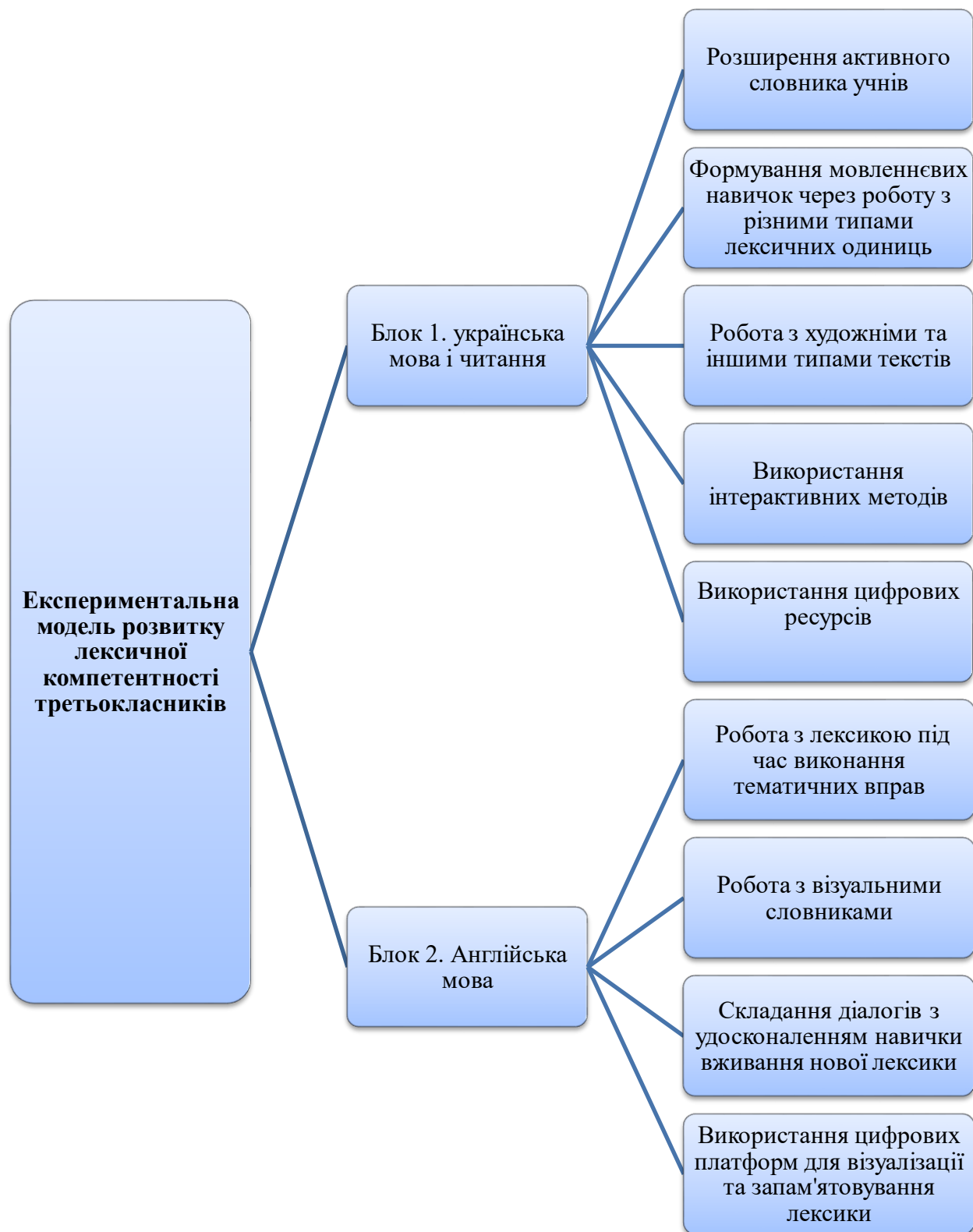

Рисунок 2.8. Експериментальна модель розвитку лексичної компетентності третьокласників, апробована під час формувального етапу емпіричного дослідження

Окремо подаємо таблицю 2.3, в якій фіксуємо активне використання цифрових інструментів під час реалізації кожного напрямку і завдання моделі на уроках в 3 класі.

Таблиця 2.3. Цифрові інструменти для формування лексичної компетентності учнів початкової школи

Вид роботи	Цифрові інструменти / платформи	Мета використання	Очікувані результати	Приклади завдань для учнів 3 класу
Розширення активного словника учнів	LearningApps, Quizlet	Створення вправ на добір синонімів, антонімів, тлумачення слів	Збільшення активного словника, вміння оперувати словами у контексті	Вправа на встановлення пар: слово – пояснення; синонім – антонім
Формування мовленнєвих навичок через роботу з різними типами лексичних одиниць	Wordwall, Baamboozle	Ігри на співвіднесення понять, групування за значенням	Класифікація лексики, розвиток мовного чуття	Гра «Знайди зайве слово»; добери синоніми до прикметників
Робота з художніми та іншими типами текстів	Genially, BookCreator, Padlet	Інтерактивні презентації, добір лексики з текстів	Вміння виділяти ключові слова, розширення словника	Позначити у тексті незнайомі слова, пояснити їх значення і обговорити з однокласниками на дошці Padlet

Використання інтерактивних методів	Wordwall, Kahoot,	Вікторини, лексичні ігри, картки з вибором	Залученість, активне закріплення лексики	Кахут-вікторина за темою «Сім'я»; «Вибери правильне слово»
Використання цифрових ресурсів	Canva, Mentimeter	Візуалізація лексики, створення хмар слів	Розвиток асоціативного мислення	Створи хмару слів до теми «Зима»; ментальна карта до слова «Школа»
Робота з лексикою під час виконання тематичних вправ	Wordwall, LearningApps	Тематичні вправи з новою лексикою	Вживання тематичної лексики, її запам'ятовування	Гра «Що ми їмо?»; «Назви одяг для зими»
Робота з візуальними словниками	Quizlet, LearningApps, Canva	Створення ілюстрованих двомовних словників	Засвоєння значення і форми слова	Створи картку: слово англійською – переклад – малюнок
Складання діалогів і удосконалення навички вживання нової лексики	StoryJumper, BookCreator, Genially	Конструювання діалогів, озвучення	Автоматизація вживання лексики у мовленні	Створи мінідіалог «У магазині»; «Зустріч друзів» із новою лексикою
Використання цифрових платформ для візуалізації та запам'ятовування лексики	Quizlet, Wordwall, Canva,	Флешкартки, постери, повторення лексики	Стійке запам'ятовування, розвиток самостійної роботи	Флешкартки до теми «Пори року»; інтерактивний постер «Моя кімната»

Варто зазначити, що ефективність такої методичній моделі забезпечує дотримання певних педагогічних умов:

- 1) Послідовне впровадження лексичних вправ від репродуктивного до творчого рівня.
- 2) Виконання лексичних завдань під час усіх уроків мови, читання та англійської мови.
- 3) Застосування інтерактивних форм роботи (індивідуальна, парна, групова, колективна).
- 4) Мотиваційна підтримка учнів, використання ігрових прийомів і ситуацій успіху.
- 5) Використання мультимедійних ресурсів і цифрових інструментів як засобів візуалізації й активізації словникової роботи.

Цю модель ми апробували у 3-А класі (експериментальному) під час формувального етапу експерименту, який тривав 2 місяці. Ми розробляли конспекти інтегрованих уроків мови і читання та з англійської мови, максимальну увагу звертали на роботу з лексичним матеріалом та використання при цьому цифрових освітніх ресурсів. Наведемо план-схему конспектів двох уроків.

Конспект інтегрованого уроку
«Українська мова і читання» (3 клас)

Тема: Слова, близькі за значенням. Робота з текстом «Про справжню дружбу». Тип уроку: комбінований, інтегрований.

Мета: ознайомити учнів із поняттям синонімів; розвивати вміння добирати синоніми у власному мовленні; збагачувати словниковий запас через роботу з художнім текстом; формувати навички усного висловлювання; активізувати лексичну компетентність через цифрові ресурси.

Освітні ресурси: LearningApps, Wordwall, Canva

Хід уроку

1. Організаційний момент. Привітання. Мовленнєва розминка (вправа «Скажи лагідно»: трансформація імен у пестливу форму)
2. Актуалізація знань. Бесіда «Що таке слова?». Гра у Wordwall «Знайди зайве слово» (слова з різних тематичних груп)
3. Повідомлення теми уроку. Вчитель: «Сьогодні ми навчимося знаходити і використовувати слова, які мають схоже значення – синоніми».
4. Робота з текстом (інтеграція читання). Читання та обговорення тексту «Про справжню дружбу» (оповідання Оксани Кротюк «Друг»). Визначення ключових слів, добір до них синонімів (наприклад: веселий – радісний, щасливий, життєрадісний)
5. Робота в групах (інтерактивна вправа). Завдання у Canva: скласти хмару синонімів до слова друг, допомагати, веселий
6. Вправа у LearningApps. Підбір синонімів до поданих слів у грі «З'єднай пари».
7. Рефлексія. Гра «Світлофор» (зелене – зрозумів, жовте – ще трохи важко, червоне – хочу повторити).
8. Домашнє завдання. Добрати 5 синонімів до слова «добрий» і скласти з ними міні-оповідання «Добрий вчинок»

Конспект уроку з англійської мови (3 клас)

Тема: My Family. Vocabulary Practice.

Мета: формувати лексичні навички за темою «Сім'я»; удосконалювати вживання лексики в усному мовленні; розвивати вміння працювати в парі та групі; збагачувати лексичну компетентність за допомогою цифрових ресурсів.

Освітні ресурси: Wordwall, Quizlet, Genially.

Хід уроку

1. Greeting / Warm-up. Т: «Hello, class! How are you today?». Мовна гра «Pass the ball» – учні називають членів родини (mother, father, sister...)
2. Введення лексики. Презентація у Genially (інтерактивні зображення сім'ї з підписами). Повторення лексики вголос із опорою на візуальні образи

3. Вправа у Quizlet. Флеш-картки з новими словами (слово – картинка – переклад). Міні-гра «Match» – співстав слово та картинку

4. Практика мовлення (Speaking Practice). Робота в парах: «This is my mother. Her name is Anna». Рольова гра «My Family Day» (3-4 репліки на основі зображень).

5. Гра у Wordwall. «Find the word» (учні вибирають правильне слово до зображення). «True or False» – твердження про родину (Рис. 2.9).

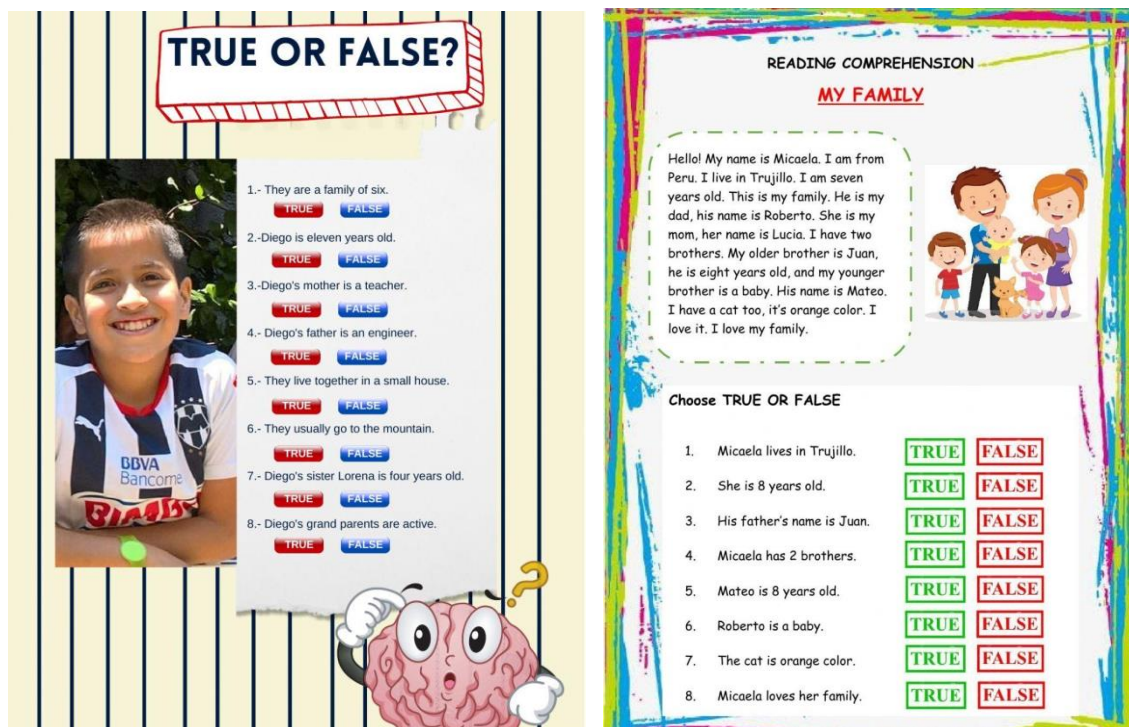

Рисунок 2.9. Приклад вправ «True or False» – твердження про родину з використанням цифрових ресурсів

6. Рефлексія / Feedback. Вправа «Emoji feelings» – учні показують, як почувалися під час уроку.

7. Homework. Створити власну «Family Tree» у Canva або в зошиті з підписаними словами англійською

Варто зауважити, що дітям прдобалося виконувати завдання, подані у LearningApps чи Wordwall. На рис. 2.10 і 2.11 подаємо деякі з них.

Рисунок 2.10. Завдання з розвитку лексичної компетентності третьокласників, розроблені у LearningApps

Рисунок 2.11. Завдання з розвитку лексичної компетентності третьокласників, розроблені у Wordwall

У процесі формувального етапу експерименту ставили собі за мету підвищити рівень розвитку лексичної компетентності учнів 3-А класу, за допомогою активного використання цифрових інструментів зробити цей процес цікавим, ігровим, мотивувати школярів. Ми прагнули досягти максимального результату і збагатити лексичний запас учнів рідною та іноземною мовами; розвивати образне, асоціативне, логічне мислення; покращити навички усного та писемного мовлення; сформувати у здобувачів початкової освіти вміння оперувати мовним матеріалом у різних видах діяльності (читання, письмо, говоріння, слухання).

2.3. Аналіз результатів експерименту

Контрольний етап експериментального дослідження був спрямований на визначення ефективності розробленої та впровадженої методичної системи розвитку лексичної компетентності молодших школярів із використанням цифрових освітніх інструментів. На цьому етапі здійснено підсумкове вимірювання рівня сформованості лексичної компетентності учнів експериментального 3-А класу і контрольного 3-Б класу

Ми порівняли отримані результати, проаналізували динаміку змін, які відбулися у процесі навчання.

Аналіз результатів контрольного етапу дозволяє оцінити вплив цифрових засобів на розвиток лексичних умінь учнів, виявити ефективність застосованих педагогічних технологій і підтвердити ефективність розробленої методичної. Отримані кількісні та якісні дані стали підґрунтям для формулювання висновків щодо доцільності інтеграції цифрових інструментів у процес вивчення мовного матеріалу в початковій школі з метою розвитку лексичної компетентності здобувачів початкової освіти.

Ми використали ті ж критерії і рівні сформованості лексичної компетентності молодших школярів, що й на контрольному етапі

експерименту. Натомість на цьому етапі запропонували нові 3 завдань: лексичну роботу на уроці української мови; словникову роботу на етапі читання і опрацювання художнього тексту на уроці літературного читання і складання візуалізованого словничка до англійської народної казки «Трое поросят» на уроці англійської мови.

Завдання 1. На уроці української мови ми запропонували учням текст «Україна» (Додаток Б). Вони повинні були пояснити значення незрозумілих слів, обираючи правильне пояснення слова у тесті, створеному за допомогою Google Forms. Виконання цього завдання дало можливість перевірити словниковий запас учнів, розуміння значення слів, сформованість когнітивного аспекту лексичної компетентності. Фрагмент цього завдання:

1. Що означає слово «простори»?

- ✓ Гори
- ✓ Великі рівнини, покриті травами
- ✓ Міста
- ✓ Води річок

2. Яке слово є синонімом до слова «пишної» (у словосполученні «пишної кукурудзи»)?

- ✓ тонкої
- ✓ багатой
- ✓ бідной
- ✓ сухої

Після пояснення значення слів у програмі Wordwall учні грали інтерактивну гру «Добери слово до речення». Вони мали вибрати запропоновані слова і доповнити речення. Наприклад,

На _____ просторах пасуться великі стада (варіанти: степових, міських, лісових, холодних).

Так ми перевірили, чи сформовані в учнів процесуальні навички лексичної компетентності. Комунікативні навички слововживання

перевірили у процесі складання нових власних речень про Україну і роботи на дошці Padlet. Після того, як усі учні записали свої речення, вони працювали в групах, коментуючи записи одні одних, ставили оцінки та реакції.

У процесі роботи на уроці української мови було використано шкалу оцінювання (Табл. 2.4).

Таблиця 2.4. Шкала оцінювання лексичного завдання на уроці української мови

Аспект	Критерій	Бали
Когнітивний	Правильно визначає значення 3–4 слів, знає синоніми	0–4
Процесуальний	Добирає слова до речень, будує змістовні конструкції	0–4
Комунікативний	Висловлює думки з точним уживанням лексики	0–4
Мотиваційний	Виявляє інтерес до мовленнєвої діяльності	0–4
Усього		16 балів

Завдання 2. На уроці літературного читання учні працювали з текстом Сашка Дерманського «Нова нота» (уривок з повісті «Володар Макуци, або Пригода вужа Ониська») з підручника (Рис. 2.12.) [Остапенко, с. 6-7]. Ми мали на меті перевірити рівень сформованості лексичної компетентності учнів через розуміння значень слів із художнього тексту (когнітивний аспект), добір точних слів до мовленнєвої ситуації (комунікативний аспект), вживання слів у мовленні (процесуальний аспект), виявлення інтересу до роботи зі словом (мотиваційний аспект).

- Згадайте ситуації, коли вам вдалося відкрити щось раніше невідоме. Розкажіть про це одне одному.
- Прочитай початок оповідки про одного маленького винахідника.

Нова нота

За повістю Сашка Дерманського
"Володар Макуци, або Пригоди вужа Ониська"

Хробачок Кузя з самого ранку був дуже радісний і навіть схвилюваний. Ще б пак! Адже він щойно закінчив свій новий твір — "Вальс картопляного цвіту". Ба більше — хробачок винайшов нову ноту. Так-так, не дивуйтеся.

Усім відомо, що існує сім нот: "до", "ре", "мі", "фа", "соль", "ля", "сі". А Кузя ненароком придумав ще одну. Він грав заключні акорди свого нового вальсу, і, коли мав зробити останній порух смичком, у нього нестерпно засвербіло підборіддя. Через це музикант мимоволі зіграв не "ля", а якусь зовсім незнайому ноту. Вона прозвучала хоч і незвично, але доречно. На радіощах Кузя кинувся поділитися **сенсацією** з друзями.

Спочатку він натрапив на вужа Ониська, що ніжився на сонечку неподалік соняха.

— Ониську! Я ноту винайшов! Ось послухай!..

Вуж знехотя розплющив одне око.

— Не зараз, Кузю, не зараз, — голос Ониська був сонним і недоволенням, — я дуже зайнятий!..

— Зайнятий? Ну, гаразд, я прийду пізніше.

Хробачок поспішив далі. Скоро він угледів жука Джека. Той саме підгортав картоплю.

— Привіт, Джеку, — тихо привітався Кузя. — Хочеш, я тобі новий вальс заграю?

— Не зараз, друже! — Джек розігнув спину й витер чоло. — Бачиш, у мене тут свій вальс — картопляний. Не до тебе наразі.

Коли хробачок заповз до хатки Евридіки, мишка вишивала полотняну наволочку на подушку.

— Евридіко, — несміливо почав Кузя, — ти, мабуть, зайнята?

— Не те слово, любий. Останню квітку мушу закінчити. Двадцять хрестиків рожевою **заполочкою** і вісімнадцять зеленою.

— Ну то я піду собі, — похнюпився Кузя і подався до виходу.

Одарочка шаткувала капусту на борщ, тому відразу не помітила Кузю, що невпевнено застиг на порозі.

— Одарочко, — врешті зважився заговорити Кузя, — я "Вальс картопляного цвіту" закінчив і нову ноту винайшов!..

— Добре, добре, — відповіла жабка, — але я зараз така затуркана! Вже он вода кипить, а в мене ще бурячки не покришені, картопля не почищена... Заходь пізніше... на борщ.

- Які емоції були в Кузі на початку оповідки? Як вони змінювалися з кожною зустріччю?
- Запиши план уривка й перекажи за ним оповідку вдома.
- Поміркуйте, у які групи можна об'єднати всі іменники. Поділіться своїми ідеями.

Серед іменників є **назви істот** і **неістот**.

Назви істот відповідають на запитання **хто?**,
а назви неістот — на запитання **що?**.

Хробачок **хто?** істота. Скрипка **що?** неістота.

- Запиши по два приклади назв істот і неістот. Чи може одне слово належати до двох груп?

Рисунок 2.12. Текст «Нова нота» Сашка Дерманського

Першою частиною завдання була інтерактивна вправа «Знайди значення», створена в сервісі LearningApps. Учням пропонувалося зіставити слова, ужиті в тексті (наприклад, «картопляний ціп», «бундючний», «винахідник», «новатор»), з відповідними тлумаченнями. Це дало змогу виявити глибину розуміння лексичних одиниць, зокрема авторських неологізмів та стилістично маркованої лексики. У другій частині завдання, створеній за допомогою Wordwall, діти працювали з реченнями з тексту, де потрібно було вставити або обрати слово, що найточніше відповідало змісту. Наприклад, потрібно було вибрати назву нової ноти, вигаданої героєм, або пояснити значення прикметника «бундючний» у відповідному мовленнєвому контексті. Таке завдання сприяло розвитку навичок добору слів до змісту висловлювання та вміння розрізняти смислові відтінки лексики.

Наступним етапом стало завдання на Padlet або Google Jamboard, де учні складали власні речення з новими словами, обраними з тексту. Вони мали змогу записати свої висловлювання у цифровому форматі або створити короткий аудіофрагмент. Це сприяло активному використанню нової лексики у власному мовленні, розвитку зв'язного мовлення та творчого мислення. Завершальним блоком було мотиваційне опитування в Mentimeter або Google Forms, де учні висловлювали свої враження від роботи зі словами, оцінювали інтерес до нової лексики та формулювали побажання щодо подальших занять. Усі частини завдання були спрямовані не лише на перевірку рівня сформованості лексичної компетентності, а й на заохочення учнів до читання, роботи зі словом і розвитку мовленнєвих умінь.

У процесі роботи на уроці літературного читання було використано шкалу оцінювання (Табл. 2.5).

Таблиця 2.5. Шкала оцінювання лексичного завдання на уроці літературного читання

Аспект	Критерій	Бали
Когнітивний	Учень правильно тлумачить лексичні одиниці з тексту	0–4
Процесуальний	Створює власні висловлення з уживанням нових слів	0–4
Комунікативний	Добирає точні слова до мовленнєвих ситуацій	0–4
Мотиваційний	Виявляє інтерес, охоче виконує творчі завдання	0–4
Усього		16 балів

Завдання 3. Під час вивчення англійської народної казки «Three Little Pigs» на уроці англійської мови було організовано роботу над створенням візуалізованого словничка для засвоєння нової лексики. Учні працювали в мінігрупах і самостійно добирали ключові слова з тексту казки, які мали стосунок до дій персонажів, частин будиночків, тварин, а також загалом до сюжету. Для візуалізації кожного слова діти використовували цифрові інструменти – Canva.

Кожна група створила віртуальну сторінку словничка: вводили англійське слово, додавали український переклад, транскрипцію та малюнок – піктограму або ілюстрацію. Також учні записували речення з цим словом з казки або складали власне. Наприкінці уроку учасники презентували свої словнички одне одному на інтерактивній дошці, пояснюючи вибір зображень та значення слів.

Завдання сприяло розвитку лексичної компетентності, активізувало мовлення учнів та забезпечило залучення до творчої діяльності через цифрові інструменти. Діти вчилися не лише розуміти й запам'ятовувати нову лексику, а й візуалізувати мовний матеріал у спосіб, що відповідає їхнім інтересам і рівню володіння мовою.

Таблиця 2.6. Шкала оцінювання лексичного завдання на уроці англійської мови

Аспект	Критерій	Бали
Когнітивний	Добір лексики: слова відповідають темі, є ключовими до розуміння тексту.	0–4
Процесуальний	Створення словничка: правильний переклад, транскрипція, підібране зображення.	0–4

Комунікативний	Складання речення зі словами.	0–4
Мотиваційний	Виявлення інтересу, зацікавлене виконання творчих завдань.	0–4
Усього		16 балів

Після проведення трьох діагностувальних завдань, за кожне з яких учні могли набрати максимум по 16 балів, ми визначили рівень сформованості лексичної компетентності учнів. Загальна максимальна сума балів становила 48 (16 балів × 3 завдання). Розподіл рівнів сформованості лексичної компетентності за кількістю набраних балів був таким:

- 39 – 48 балів – високий рівень
- 25 – 38 балів – достатній рівень
- 12 – 24 балів – середній рівень
- менше 11 балів – початковий рівень.

Таким чином, аналіз результатів на контрольному етапі експерименту дозволив визначити рівні сформованості лексичної компетентності третьокласників за кількісними та відсотковими показниками, які наведено у таблиці 2.7. та візуалізуємо на діаграмі (Рис. 2.13).

Таблиця 2.7. Рівень сформованості лексичної компетентності третьокласників на контрольному етапі експерименту

Рівень сформованості	3-А клас (кількість / %)	3-Б клас (кількість / %)
Високий	12 учнів / 42,9%	4 учні / 15,4%
Достатній	10 учнів / 35,7 %	9 учнів / 34,6%
Середній	5 учнів / 17,9%	10 учнів / 38,5%
Початковий	1 учень / 3,5 %	3 учні / 11,5%

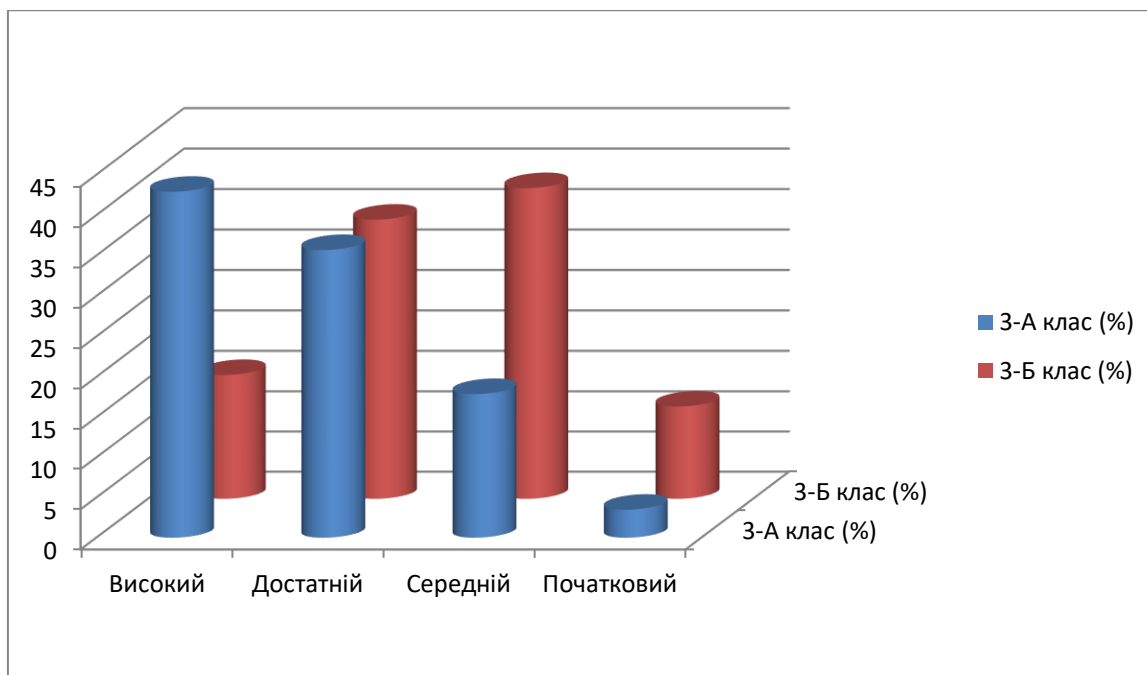

Рисунок 2.13. Діаграма, яка ілюструє рівень сформованості лексичної компетентності третьокласників на контрольному етапі експерименту

На контрольному етапі експерименту учні виконували діагностувальні завдання, спрямовані на оцінювання рівня сформованості їх лексичної компетентності. Завдяки ретельній підготовці та використанню інтегрованого підходу на уроках мови, читання та іноземної мови, учні демонстрували активне застосування лексичного матеріалу в різних видах діяльності. Особливої уваги було приділено впровадженню цифрових інструментів, які сприяли підвищенню мотивації та інтересу до навчання, а також забезпечували можливість більш глибокого засвоєння лексичних одиниць через інтерактивні вправи та мультимедійний контент.

Учні 3-А класу, у якому реалізовувався формувальний етап експерименту з використанням розробленої моделі розвитку лексичної компетентності, показали значно кращі результати порівняно з контрольною групою. Високий рівень сформованості лексичної компетентності зафіксовано у більшій кількості учнів, що свідчить про ефективність інтеграції мовних дисциплін і активного застосування цифрових ресурсів. Такий підхід не лише покращив словниковий запас школярів, але й розвинув їх комунікативні навички, що є важливим

аспектом сучасної початкової освіти. На рис. 2.14. проілюструємо діаграмою порівняння результатів перевірки рівнів сформованості лексичної компетентності учнів 3-А і 3-Б класів на констатувальному і контрольному етапах експерименту.

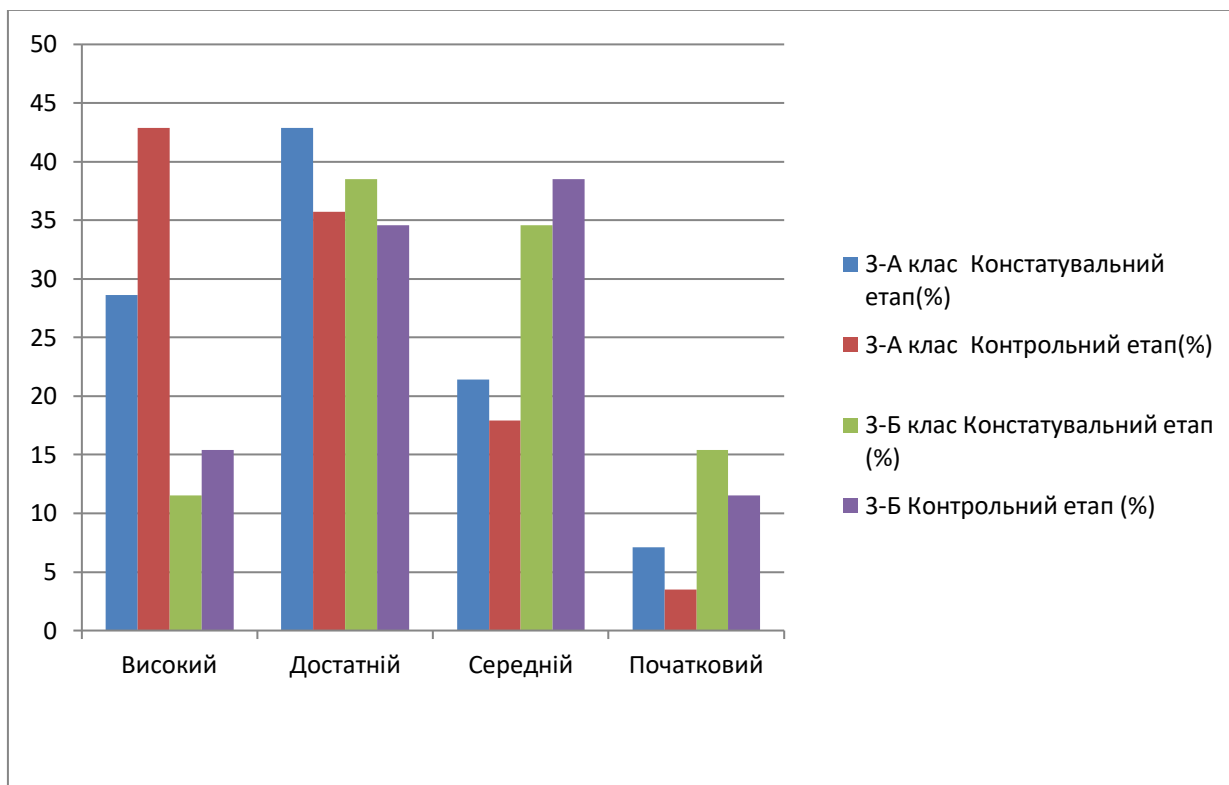

Рисунок 2.14. Порівняння результатів констатувального і контрольного етапу експерименту

Отже, результати апробації запропонованої методики засвідчили її позитивний вплив на розвиток лексичної компетентності молодших школярів. Аналіз виконаних завдань на контрольному етапі експерименту виявив суттєві відмінності між учнями експериментального (3-А) та контрольного (3-Б) класів: учні, які навчалися за розробленою моделлю із залученням інтегрованих мовних уроків і цифрових інструментів, досягли значно вищих показників. Високий та достатній рівні сформованості лексичної компетентності у більшості учнів 3-А класу підтверджують ефективність методики, її практичну значущість та можливість широкого впровадження в систему початкової освіти.

Висновки до 2 розділу

У практиці сучасної початкової школи розвиток лексичної компетентності здобувачів початкової освіти відбувається поступово. Особливу роль у цьому процесі відіграє 3 клас, у якому школярі переходять до більш усвідомленого вживання лексичних одиниць у власному мовленні, працюють зі словами на рівні значень, синонімії, образності та комунікативної доцільності.

Разом з тим, результати аналізу, здійсненого на констатувальному етапі експерименту, засвідчили переважання середнього рівня розвитку лексичної компетентності учнів 3-х класів

Ми зауважили певну несистемність і фрагментарність у використанні сучасних цифрових ресурсів, зокрема на уроках англійської мови, де візуальні, інтерактивні й ігрові інструменти застосовуються не завжди послідовно та з повною реалізацією потенціалу. Уроки з української мови та літературного читання загалом демонструють більшу методичну насиченість лексичної роботи, однак і тут є простір для вдосконалення інтеграції цифрових технологій.

З метою вирішення проблеми розвитку лексичної компетентності здобувачів початкової школи, ми розробили й апробували на формульовальному етапі експерименту у 3-А класі власну методичну модель розвитку лексичної компетентності, яка об'єднала змістове наповнення мовних предметів, інтегративний підхід та активне використання сучасних цифрових освітніх інструментів.

Експериментальна модель реалізується поетапно і передбачає активну роботу з лексичним матеріалом на уроках: індивідуальну, в групах і колективну. Педагогічними умовами її ефективності є використання таких інтерактивних вправ і завдань: мовні ігри, вправи на добір синонімів і антонімів, вправи на словотворення, складання асоціативних рядів, створення тематичних словничків, лексико-семантичне моделювання,

рольові діалоги, інтерактивні вправи з використанням цифрових ресурсів. Обов'язковою є словникова робота та робота з лексичним матеріалом під час читання і вивчення художніх та інших творів.

При цьому кожне завдання і вправа передбачає використання цифрових ресурсів, зокрема таких програм, як Canva, LearningApps, Wordwall, Kahoot та ін.

Апробація розробленої методики розвитку лексичної компетентності молодших школярів, що здійснювалася впродовж формувального етапу експерименту в 3-А класі, підтвердила її ефективність. Аналіз результатів контрольного етапу показав помітне підвищення рівня сформованості лексичної компетентності в учнів експериментального класу порівняно з учнями контрольної групи. Застосування інтегрованого підходу до вивчення мови, читання та іноземної мови у поєднанні з активним використанням цифрових освітніх інструментів сприяло збагаченню словникового запасу, підвищенню мовленнєвої активності учнів та розвитку їх комунікативних умінь. Отримані результати засвідчили доцільність упровадження розробленої моделі в освітній процес початкової школи.

ВИСНОВКИ

Лексична компетентність є невід'ємною складовою загальної мовленнєвої компетентності. Вона включає не лише знання лексичного значення слів, синонімів, антонімів, фразеологічних зворотів та сталих словосполучень, а й здатність грамотно й доцільно використовувати ці мовні одиниці в усному й писемному мовленні з урахуванням ситуації спілкування. Ця компетентність передбачає також уміння добирати лексику відповідно до комунікативного контексту, стилістичних нюансів, інтонаційного оформлення й мети висловлення.

Значущість лексичної компетентності у формуванні повноцінного мовлення молодших школярів відзначали Т. Бобошко, А. Богуш, М.Вашуленко, Н. Гавриш, К. Пономарьова та ін. Одним із ключових завдань учителя початкових класів є організація навчального процесу таким чином, щоб діти не лише опановували мовні поняття й норми, а й навчалися свідомо й функціонально застосовувати їх у різних ситуаціях – як у навчанні, так і в повсякденному спілкуванні.

У процесі проведеного дослідження досягнуто його мети – теоретично узагальнено та експериментально перевірено ефективність педагогічних умов розвитку лексичної компетентності молодших школярів із використанням цифрових інструментів. Результати теоретичного аналізу, а також експериментальна перевірка підтвердили доцільність і результативність застосування цифрових освітніх засобів у процесі формування й розвитку лексичної компетентності учнів початкової школи.

У ході дослідження реалізовано всі поставлені завдання: розкрито сутність лексичної компетентності як складової мовної компетентності молодших школярів; охарактеризовано особливості методики її формування в умовах початкової школи; проаналізовано педагогічний потенціал цифрових інструментів у процесі лексичної роботи; визначено актуальний стан сформованості лексичної компетентності та рівень використання цифрових ресурсів у сучасній освітній практиці; розроблено,

апробовано та проаналізовано результати експериментальної методики, що засвідчила позитивний вплив цифрових інструментів на збагачення словникового запасу, розвиток мовленнєвих умінь і підвищення мотивації до навчання молодших школярів.

На основі аналізу, систематизацій та узагальнення наукових джерел доведено, що лексична компетентність входить до структури мовної та комунікативної компетентностей. Лексичний компонент мовної компетентності включає активний і пасивний словниковий запас, розуміння лексичних значень, знання синонімів, антонімів, паронімів, а також уміння доречно вживати слова у висловлюваннях. Лексична компетентність не лише є основою для формування повноцінного висловлювання, але й забезпечує учневі доступ до іншомовної картини світу, розширюючи межі пізнання та формуючи міжкультурну чутливість. З огляду на це, її розвиток у молодшому шкільному віці повинен бути цілеспрямованим, системним і пов'язаним з комунікативно значущими ситуаціями.

Визначено, що методика розвитку лексичної компетентності передбачає інтеграцію мотиваційного, когнітивного, практичного та рефлексивно-поведінкового компонентів, що забезпечують цілісність і гнучкість мовного розвитку учнів. Доцільним є застосування контекстуального підходу, текстоцентричної стратегії, інтерактивних методів навчання, використання наочності та цифрових ресурсів. Ефективність методики підвищується за умови дотримання дидактичних умов: добору функціонально значущого мовного матеріалу, створення реальних комунікативних ситуацій, опори на досвід учнів та активного залучення до різних видів мовленнєвої діяльності. Такий підхід сприяє формуванню мовної інтуїції, вмінню доречно використовувати лексичні одиниці у власному мовленні та розвитку комунікативної особистості учня.

Доведено, що розвиток лексичної компетентності школярів відбувається поетапно: від мотиваційного налаштування і засвоєння орієнтовної основи до інтуїтивного й свідомого виконання мовленнєвих

завдань. Поступовий перехід від рецептивних до продуктивних і творчих завдань – аналізу тексту, добору слів, створення власних висловлювань – забезпечує розвиток мовленнєвого мислення, збагачення словника та здатність до точного вираження думки. Таким чином, лексична компетентність постає як результат цілеспрямованої, багаторівневої мовленнєвої діяльності учнів.

Визначено, що інтеграція цифрових технологій у процес формування лексичної компетентності учнів початкової школи є ефективною та результативною. Поєднання традиційних методів з інноваційними цифровими інструментами (електронні ігри, онлайн-платформи, мобільні застосунки, мультимедійні презентації тощо) не лише активізує пізнавальну діяльність школярів, а й створює комфортне, особистісно орієнтоване навчальне середовище. ІКТ забезпечують візуалізацію лексичного матеріалу, сприяють індивідуалізації навчання, формуванню критичного та креативного мислення, а також підвищенню мотивації до мовної діяльності. Успішність їх застосування залежить від методичної підготовки вчителя, доступу до технічних ресурсів та відповідності цифрових матеріалів віковим особливостям учнів. Таким чином, цифрові технології не замінюють, а ефективно доповнюють традиційні підходи, виступаючи дієвим засобом розвитку лексичної компетентності здобувачів початкової освіти.

Представлено результати експериментального дослідження, яке проведено у три етапи у третіх класах На констатувальному етапі аналіз стану проблеми розвитку лексичної компетентності в сучасній початковій школі показав, що вчителі усвідомлюють важливість цілеспрямованої лексичної роботи, зокрема в 3 класі, де учні активно переходять від накопичення словника до його осмисленого і контекстуального вживання. Опитування вчителів свідчить, що більшість педагогів регулярно включають лексичні завдання

до структури уроків, надаючи перевагу поясненню значення слів, добору синонімів і антонімів, словотворчим вправам і роботі зі словниками. Однак, хоча значна частина педагогів визнає ефективність цифрових інструментів, їх застосування часто є несистемним.

Серед найпоширеніших цифрових платформ, які використовуються у лексичній роботі, педагоги відзначили LearningApps та Wordwall, що забезпечують широкий спектр вправ на відповідність, сортування, добір синонімів і антонімів, пояснення значень багатозначних слів, а також інтерактивні хмарки слів. Такі ресурси не лише урізноманітнюють форми подання матеріалу, а й стимулюють інтерес учнів, сприяють розвитку пізнавальної активності, самостійності та дозволяють контролювати власний результат. Використання ігрових, візуалізованих форматів забезпечує краще засвоєння лексичних одиниць і розвиває контекстне мислення.

У процесі перевірки рівня розвитку лексичної компетентності молодших школярів на констатувальному етапі експерименту було здійснено діагностику за спеціально розробленими критеріями та показниками, що охоплювали когнітивний, процесуальний, мотиваційний та комунікаційний аспекти. Враховували обсяг активного словника учнів, точність вживання лексичних одиниць, уміння добирати синоніми, антоніми, узагальнювальні слова, а також здатність до словотворення та тлумачення значень слів. Діагностичні завдання відповідали змісту навчальних предметів «Українська мова», «Іноземна мова» та «Літературне читання» і враховували вікові особливості учнів.

За результатами діагностики на цьому було визначено початковий рівень сформованості лексичної компетентності учнів експериментального й контрольного класів. Це дало змогу виявити основні труднощі в засвоєнні лексичного матеріалу, встановити потребу в педагогічній інтервенції та окреслити напрями подальшої роботи. Отримані дані стали підґрунтям для

впровадження експериментальної методики, орієнтованої на розвиток лексичної компетентності за допомогою цифрових інструментів.

Формувальний етап експерименту проведено у 3-А класі. Нами була розроблена та апробована методика розвитку лексичної компетентності учнів, що базувалася на поєднанні традиційних та інноваційних методів навчання з активним використанням цифрових інструментів. Запропонована методична модель передбачала системну і послідовну роботу з лексичним матеріалом на уроках інтегрованого курсу «Українська мова і читання» та англійської мови, спрямовану на розширення словникового запасу, формування навичок роботи з синонімами, антонімами, фразеологізмами, а також розвиток мовлення через інтерактивні ігри, проєкти та використання сучасних цифрових платформ (LearningApps, Wordwall, Quizlet, Genially, Canva тощо).

Доведено, що ефективність запропонованої методичної моделі розвитку лексичної компетентності молодших школярів значною мірою залежить від дотримання низки педагогічних умов.

За два місяці експериментальної роботи було реалізовано цикл інтегрованих уроків із лексичної тематики, у ході яких учні активно залучалися до ігрових, групових, індивідуальних форм діяльності з використанням мультимедійних ресурсів. Завдяки цьому вдалося підвищити мотивацію школярів до вивчення нових слів, покращити їхнє образне, логічне і асоціативне мислення, а також розвинути комунікативні уміння – усне і писемне мовлення.

Ключовою особливістю моделі стало послідовне впровадження лексичних вправ від простих репродуктивних до творчих, що стимулювало поступове поглиблення мовної компетентності. Систематичне виконання завдань на уроках рідної та іноземної мови сприяло формуванню у дітей навичок адекватного вживання лексичних одиниць у різних комунікативних ситуаціях. Використання цифрових платформ забезпечило візуалізацію лексики, інтерактивність занять і самоконтроль результатів.

Результати контрольного етапу експерименту показали позитивну динаміку розвитку лексичної компетентності в учнів 3-А класу, що підтверджувалося підвищенням балів у порівнянні з констатувальним етапом. Це свідчить про ефективність застосованої методики та доцільність подальшого впровадження подібних інноваційних технологій у початкову освіту.

Таким чином, проведене експериментальне дослідження засвідчує, що інтеграція цифрових інструментів у лексичну роботу на уроках української та англійської мов, літературного читання значно підвищує ефективність навчального процесу, сприяє всебічному розвитку мовленнєвої компетентності молодших школярів і є перспективним напрямом модернізації початкової освіти.

Перспективи дослідження полягають у подальшому вдосконаленні методичної моделі з урахуванням індивідуальних особливостей учнів та розширенні використання цифрових технологій для розвитку лексичної компетентності. Також актуальним є впровадження моделі в інші освітні заклади та вивчення її впливу на формування мовленнєвих навичок у різних вікових групах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови / редкол.: І. Білодід та ін. Київ : Наук. думка, 1980. Т. 11. 799 с.
2. Амеліна С.М. Методика формування лексичної компетенції майбутніх філологів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. Вип. 2. 2014. С. 9–13.
3. Баранова С. В., Джим А. Ю. Особистісно-орієнтований підхід на заняттях з іноземної мови. Науковий журнал «Молодий вчений». Херсон: ТОВ «Видавничий дім «Гельветика». Вип. 5. 2017. С. 308–311.
4. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 342 с.
5. Бех І. Мовно-мовленнєвий розвиток учнів початкових класів як необхідна умова успішного навчання. *Магістр*. 2005. Вип.1. С. 95–98.
6. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад: навчальний посібник для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця: Нова книга, 2010.
7. Білоконна Н.І., Божкова Д. В. Особливості роботи над монологічним мовленням молодших школярів у контексті компетентнісної освіти. *Вісник Міжнародного дослідного центру: Людина: мова, культура, пізнання*. 2017. Том 41(1). С. 66- 70.
8. Білоконна Н.І. Особливості роботи над монологічним мовленням молодших школярів у контексті компетентнісної освіти. *Вісник Міжнародного дослідного центру: Людина: мова, культура, пізнання*. Кривий Ріг. 2017. С. 66- 70.
9. Білоус О. М. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій: доопрацьований та доповнений. Навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень. – Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2018.

10. Білявська Т. М. Методика навчання української мови в початковій школі: навч. -метод. посіб. Миколаїв: СПД Румянцева, 2021. 108 с.
11. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.
12. Бобошко Т. М. Діалогічне мовлення як предмет лінгвістичних досліджень. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. Вип. 62. С. 191–194.
13. Вашуленко М. С. Компетентнісний підхід до перевірки мовних і мовленнєвих знань молодших школярів. *Початкова школа*. 2009. № 1. С. 16–17.
14. Вашуленко М. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ. К.: Літера ЛТД, 2010. 364 с.
15. Гавриш Н. В. Теоретичні засади художньо-мовленнєвої діяльності. *Художнє слово і дитяче мовлення*. Київ: Редакції загальнополітичних видань, 2005. С. 7-23
16. Говорко Н. Слова, близькі за значенням (синоніми): конспект уроку з української мови для 3 класу. На урок. <https://naurok.com.ua/urok-konspekt-uroku-z-ukra-nsko-movi-dlya-3-klasu-na-temu-slova-blizki-za-znachennyam-sinonimi-621.html>
17. Горбунова Н.В. Лексична компетенція дітей дошкільного віку в сучасних дослідженнях. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2010. Вип.8. С. 85–91.
18. Греб М. М. Лексична і фразеологічна компетентності як провідні детермінанти лінгводидактичної підготовки вчителів початкових класів. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць*. Київ, 2016. Вип. 17. С. 91–102.
19. Греб М. М. Тенденції розвитку наукових засад методики навчання елементів лексикології в початковій школі. *Збірник наукових праць*

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2014. Ч. 2. С. 96–107.

20. Гудима Н., Крива О. З. Формування лексичної компетентності молодших школярів засобами антонімів. *Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної освіти; [відпов. секр. К. І. Демчик]. Київ : Міленіум, 2020. С. 71-73.*

21. Гудзик І.П. Проблеми мовної освіти в Україні. *Рідні джерела*. 2002. №4. С. 4—8.

22. Державний стандарт початкової освіти. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/ (Дата звернення: 19.07.2025).

23. Донцова Н. М. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках рідної мови. 2014. URL: https://urok.osvita.ua/materials/edu_technology/38921/ (Дата звернення: 19.07.2025).

24. Дубовик С., Шкапенко К. Формування лексикологічних умінь учнів на уроках української мови в початковій школі. *Молодий вчений*. 2021. Вип. 3. С. 203–207

25. Живицька Л. В., Горська О. О., Кідней Л. Г. Розвиток мовлення молодших школярів засобом новітніх технологій. Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2013. 160 с.

26. Загальноєвропейські рекомендації щодо мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. К.: Ленвіт, 2003. 273.

27. Зимовець О. А. Зміст спецкурсу "Використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності вчителя іноземної мови у початковій школі". *Перспективи раннього навчання іноземних мов в Україні та за кордоном*: монографія/ за ред. І. В. Самойлюкевич. Житомир, 2012. С. 181–196.

28. Качак Т. Б. Літературна освіта молодших школярів. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2024. 200 с.

29. Коваль Г.П., Іванова Л. І., Суржук Т. Б. Методика читання: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2008. 280 с.

30. Кондратюк Т. В. Використання ІКТ на уроках у початковій школі. *Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи: збірник наукових праць з матеріалами III Міжнародної наукової конференції*. 2024. С. 183–188.

31. Красуля А. В., Кримова А.В Шумило А. О. Застосування мобільних технологій з метою розвитку іншомовної лексичної компетентності студентів при вивченні англійської мови. *Теоретична і дидактична філологія: збірник наукових праць. Серія «Філологія». ДВНЗ «Переяслав Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Переяслав (Київська обл.): Домбровська Я. М. вип. 32. 2020. Сс. 49–59.

32. Кучерук О. А. Формування лексичної компетентності учнів засобами комп'ютерних ігор у навчанні української мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 63, № 1. С. 47-55.

33. Лужецька Л. Комунікативно-діяльнісний підхід у становленні мовної особистості молодшого школяра. *Рідне слово в етнокультурному вимірі: зб. наук. праць*. Дрогобич, 2017. С. 424–433

34. Лужецька Л. Особливості вивчення елементів лексикології в початковій школі в аспекті комунікативно-діялісного підходу. *Рідне слово в етнокультурному вимірі: зб. наук. праць*. Дрогобич, 2019. С. 185–193.

35. Луців С. Система словникової роботи на уроках української мови як передумова інтелектуального зростання учнів початкових класів. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2015. С. 479-486

36. Мерзлікіна Х. І. My Classmates. *На урок*. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-do-temi-mo-odnoklasniki-317429.html>

37. Мороз Л., Ковалюк В., Масло І. Використання мобільних додатків у процесі вивчення англійської мови. *Інноватика у вихованні*. 2023. № 17. С.224-230.

38. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.

39. Ніколаєнко М. С. Використання ігрових прийомів у формуванні лексичної компетентності молодших школярів із загальним недорозвиненням мовлення III рівня. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти. Збірник наукових праць*. Харків, 2025. С. 252 – 255.

40. Онопрієнко Т. Словникова робота на уроках в початковій школі. Кривий Ріг: всеосвіта, 2018. 24 с.

41. Остапенко Г. С. Українська мова та читання. Підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти. Частина 2. К.: Світич, 2020.

42. Остапчук О. Ю., Самойлюкевич І. В. Формування основ англійської мовної лексичної компетентності учнів початкової школи на засадах навчальної автономії. *Сучасні тенденції і пріоритети компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти : збірник науково-методичних праць / за заг. редакцією В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун*. Житомир : «Полісся», 2016. У 3-х ч. Ч. ІІІ. С. 260 – 267.

43. Павлик О.А. Мобільні технології як засіб мовленнєвого розвитку молодших школярів. *Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи. Матеріали міжнародної науково-методичної конференції 30-31 жовтня 2017р.* К.: КПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. С.324-326.

44. Пентиліук М. І. Типологія уроків у контексті сучасної лінгводидактики. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 2. С. 65–78.

45. Підгурська В. Ю., Бугаєнко Ю. В. Формування лексичної компетентності учнів початкових класів на уроках рідної мови. *Майстерність комунікації у мистецькій і професійній освіті: збірник наукових праць*. Житомир. 2020. Ч.1. С. 207–209.
46. Пішта П. Я. Методика перевірки лексичної компетентності. *Формування інноваційних педагогічних технологій в умовах сьогодення : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 17-18 червня 2022 р.)*. Одеса, 2022. С. 20–53.
47. Полуденко Н. П. Лінгводидактичні основи роботи над словом у початкових класах. *Гуманітарно-педагогічна освіта: здобутки, проблеми, перспективи: матеріали II Всеукр. наук. -практ. конф.* 2021. С. 118–121.
48. Пономарьова К. І. Розвиток зв'язного мовлення учнів 1-2 класів. *Початкова школа*. 2007. № 2. С. 3–7.
49. Романюк І. It was yesterday. *На урок*. URL: <https://naurok.com.ua/urok-it-was-yesterday-3-klas-karpyuk-399665.html>
50. Руцька К. Використання ІКТ на уроках в початковій школі: посіб. для вчителя. Вінниця : Нілан, 2016. 79 с.
51. Сіранчук Н. До проблеми створення методичної системи формування лексичної компетентності учнів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2020. № 9(77). С. 303-306. <https://www.journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/2953>
52. Сіранчук Н. М. Процес формування лексичної компетентності молодшого школяра у структурі теорії мовленнєвої діяльності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 4. С. 72-76.
53. Сіранчук Н. М. Моделі породження мовленнєвого висловлювання (тексту) та їхній лексичний аспект. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса, 2015. Вип. 1. С. 60–69.

54. Сіранчук Н. М. Процес формування лексичної компетентності молодшого школяра у структурі теорії мовленнєвої діяльності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2015. Вип. 4. С.72–76.
55. Сіранчук Н. М. Розвиток лексичних умінь молодших школярів у процесі навчання української мови. *Мова і культура*. 2009. Вип. 11. С. 350–357.
56. Сіранчук Н. М. Формування лексичної компетентності в учнів початкових класів на уроках української мови: Монографія. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 288 с.
57. Сіранчук Н. Формування лексичної компетентності молодшого школяра засобом словотворчих вправ. *Початкова школа*. 2016. №2. С. 4-8.
58. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції. *Іноземні мови*. 2012. Вип. 4. №4. С. 16-23.
59. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1977. 271 с.
60. Сяська Н. В. Формування англомовної лексичної компетентності майбутніх учителів засобами автентичних поетичних текстів: дис.... канд. пед. наук. Рівне, 2014.
61. Терлецька Н., Близнюк Т. Проблема розвитку лексичної компетентності молодших школярів у науково-педагогічних студіях. *Освітня інноватика. Українсько-польський збірник студентських наукових праць* / за заг. ред. проф. Будник О.Б.; літ. ред. проф. Качак Т. Б. Центр інноваційних освітніх технологій «PNU EcoSystem». Вип. 8. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2025. С. 232 – 237.
62. Ткачук Г. О. Збагачення мовлення молодших школярів емоційно забарвленою лексикою в процесі аналізу казок на уроках читання. *Педагогічний дискурс*. 2007. Вип. 1. С. 136-138.

63. Третяк Н. Збагачення мовлення учнів початкової школи синонімами. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2018. Вип. 24(2). С. 365–371.
64. Усик О.М. Мобільні додатки як інструмент формування лексичних навичок в учнів середніх класів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. №27. С.112-116
65. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академія, 2002. 528 с.
66. Федорова О. О. Використання мобільних додатків для формування лексичних навичок у вивченні іноземних мов. *Науковий вісник Одеського національного університету. Серія: Педагогіка*. 2021. Вип.19. С.45-49.
67. Федорова О. О. Використання мобільних додатків для формування лексичних навичок у вивченні іноземних мов. *Науковий вісник Одеського національного університету. Серія: Педагогіка*. 2021. Вип.19. С.45-49.
68. Форостюк Т. В. Дидактичні й лінгвістичні основи вивчення лексики в початковій школі. *Молодий вчений*. 2016. № 5. С. 386–389.
69. Хома О. М. Розвиток лексичної компетенції молодших школярів на уроках української мови. *Наука і освіта. Серія "Педагогіка" : науково-практичний журнал*. Одеса, 2017. №2. С.41-46
70. Хорошковська О. Н. Методика навчання української мови у початкових класах: підруч. для студ. ВНЗ та вчителів. Київ: Промінь, 2006. 296 с.
71. Хрипун Д. М. Формування словникового запасу в процесі онтогенетичного розвитку дитини. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 57. С. 227–231.
72. Шевцова Л. Формування лексичних вмінь та навичок (на основі творів Валерія Шевчука). Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. 2010. № 20. С. 382–389
73. Шушко Л. Р., Онишків О. П. Українська мова: конспекти уроків: 3 кл.: пос. для вчителя. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2020. 208 с.

74. Юрченко І. В. Мобільні додатки у формуванні лексичних навичок у вивченні іноземних мов. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка*. 2020. №3. С.88-92.

75. Bachman L. F. *Fundamental considerations in language testing*. Oxford: Oxford University Press, 1990. 408 p.

76. Kachak T. B. Digital instruments of literary education of future primary school teachers in the conditions of distance learning. *Information Technologies and Learning Tools*. 2021. Vol. 86. No. 6. P. 144–169.
<http://dx.doi.org/10.33407/itlt.v86i6.4079>

77. Kosovych O. V., Sokol M. O. Linguo-didactic aspect of formation of the professionally-oriented lexical competence of students of the specialty «Jurisprudence». *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2020. Vol. 35. № 2. P. 4–7.

78. Lewis M. *The Lexical Approach*. London: Language Teaching Publications. 1993. 213 p.

79. Morze N.V. and Kuchеровska V.O. Ways to design a digital educational environment for K-12 education. *CTE Workshop Proceedings*. 2021. № 8. P. 200–211. URL: <https://doi.org/10.55056/cte.232>. DOI: <https://doi.org/10.55056/cte.232>

80. Morze N.V. and Strutynska O.V. Digital transformation in society: key aspects for model development. *Journal of Physics: Conference Series*. 2021. № 1946(1). P.012021. URL: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1946/1/012021>. DOI: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1946/1/012021>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

АНКЕТА

для вчителів початкової школи щодо організації лексичної роботи на уроках мови і читання

1. Як часто Ви проводите цілеспрямовану лексичну роботу з учнями на уроках мови і читання?
 - постійно (на кожному уроці)
 - часто (2–3 рази на тиждень)
 - рідко (1 раз на тиждень або рідше)
 - майже не проводжу
2. Яким типам лексичних завдань Ви надаєте перевагу? (можна обрати кілька варіантів)
 - добір синонімів/антонімів
 - пояснення значення слів у контексті
 - утворення словосполучень і речень
 - робота зі словниками
 - словотворчі ігри
3. Які форми роботи Ви вважаєте найбільш ефективними для засвоєння лексики?
 - фронтальна робота
 - парна/групова робота
 - індивідуальна робота
 - інтерактивні вправи з використанням цифрових інструментів
4. Чи використовуєте Ви цифрові інструменти для лексичної роботи?
 - так, постійно
 - іноді
 - рідко
 - ні
5. Які саме цифрові інструменти Ви використовуєте для лексичної роботи (оберіть не більше трьох)?
 - LearningApps
 - Wordwall
 - Google Jamboard / Docs
 - Genially
 - Canva
 - інше (вказіть): _____

**Текст, на основі якого учням запропоновано лексичне завдання
на уроці української мови**

Контрольний етап експерименту

Україна

Широко простяглася земля України. Величезні багатства нашої країни. Від краю до краю на її просторах буйно колоситься золотиста пшениця, зеленіють безмежні поля цукрових буряків. Любо вітають нас золотими шапками стрункі соняшники, висока зелень пишної кукурудзи. На степових просторах випасаються великі стада худоби. Запавні сади і зелені городи оточують наші міста і села.

Блискучі рейки залізниць густою сіткою вкривають землі України. Багато в Україні заводів та фабрик, електричних станцій.